

БЮЛЕТИН

Културно-информационен център на българското малцинство
“Цариброд” – клон Босилеград

Година 5.   Брой 28.   Ноември 2002 година   Безплатен екземпляр

БЮЛЕТИН

Основател и издател: Гражданско сдружение Културно информационен център на българското малцинство “ЦАРИБРОД” Димитровград, Площад на освобождението № 8.

Редакция: Иван Николов, Радко Стоянчов и Александър Димитров. Технически редактор: Новица Божилов.

Адрес: Ул. Маршал Тито № 15, 17540 Босилеград, тел./факс: 017/78 – 254.

Главен и отговорен редактор: Иван Николов.

Печата: Графическо предприятие “Мишич”, Ниш, Земунска 18 тел. 018/715 691.

Старите глупости на новата политика

Пише: Иван Николов

Ако се съди от последните няколко броя на “Братство” нарушаването на правата на българското малцинство в Югославия като че ли се засилва с нов интензитет!? Нищо подобно. Нарушенията не са от вчера – те продължават през цялата наша 82-годишна история. Но едвам от вчера “Братство” почна да отразява частички от онова което официалната държавна политика ни прави с една-единствена цел – да ни асимилира и завинаги да ни изтрие като малцинство от етническата карта на Балканите.

Така тази страшна истина за която през изтеклото десетилетие някои членове на ДСБЮ и КИЦ “Цариброд” видяха голям зор, вече не е “клевета” или “опит за създаване на цар Борисова България”, а становище на официалният вестник на българите в Югославия финансиран от Скубщината на Сърбия. Трудно е да се повярва, че това означава промяна на официалната политика към малцинството. Още по-трудно е да се повярва, че това е официално становище на държавата. По-скоро става дума за временно изместване на въпроса – държавата гледа някак да баламоса европейските институции по правата на човека и да прехвърли отговорността върху някои личности, прехода, историята и т.н. Пък и “Братство” все още премълчава редица факти, събития... и по някое съобщение на ДСБЮ!

Както и да е, от всичко това няма да ни стане по-леко. Но поне квадратчетата на мозайката се слагат – и общата картина на политиката която бавно но сигурно ни топи, става все по-ясна. Добре е, че това нещо го осъзнават все повече хора независимо от политическата си принадлежност.

Дори председателят на изпълнителната власт в Босилеград Горан Стоянов в интервю пред “Братство” от 6 септември т.г. признава: “Босилеградска община е в списъка на десетте най-изостанали в Републиката, но Републиканския фонд за развитие няколко години наред не отпуска средства за нови програми. Стигна се дотам, че други печелят от такива наши ресурси като водите и горите, от които ние фактически нямаме никаква полза. Тъй като фондът не изпълнява задълженията си, общината не може да се

развива, независимо коя партия в нея е на власт”. Така е, г-н Стоянов, “независимо коя партия е на власт”, националната доктрина за създаване на Велика Сърбия си остава същата, а нашето малцинство – осъдено на бавна и сигурна смърт. Не разбирам защо тогава членувате в тия партии, и по тоя начин се превръщате в съучастници на политиката която ни убива, но това е въпрос на морал. Всеки има право на избор. Дори и сръбскоговорещите българи от Босилеград които имат поне по две-три лица: едното за пред хората в Босилеград, другото като за в Белград и третото като за в Кюстендил и София.

В страна в която, нали, “малцинствата имат всички права и свободи според най-високите международни стандарти, че и повече от тях”, все още се крият резултатите от преброяването на населението, а Конституционния съд на Югославия отхвърли иска на Хелсинкския комитет за защита на правата на българите за оценка на законността на формулярите за преброяване написани на сръбски език. Конституционния съд разбира се, не вижда нищо незаконно в това да водиш анкетата по преброяването на сръбски език. А кому стиска – нека се декларира като българин!

Също така, Външното министерство на Югославия, не намира за нужно на българите от Босилеград да се оказва спешна медицинска помощ в България. Защо да се лекуват, когато могат по-лесно да мрат без медицинска помощ във Власинските преспи и по-скоро да освободят територията в името на етнически чиста “Велика Сърбия”?! Ведомството на Свилянович дава и обяснение: в конвенцията за социална осигуровка подписана още през 1957 година между България и Югославия, не била предвидена такава възможност! Ами защо я не предвидите господа външни министри на България и Югославия? За какво си говорите от 1957 година насам? Знаете ли през това време колко много хора измряха поради ненавременна медицинска помощ докато болните ги транспортират от Босилеград до Сурдулица и Враня през виелиците и преспите на Власина? Вашите конвенции не струват една единствена сълза по загинал човек и в тях не могат да се поберат мъките и страданията на едно забравено и изоставено от всички население!

И Съюзното управление на митниците не прие искането на босилеградските отборници на общинското събрание в Босилеград, в което те поискаха да се отмени решението с което миналата година бе забранено обмитяването на стоки на ГПП “Рибарци” с което бе прекъсната всяка възможност за свободни икономически контакти на Босилеград с България. И това разбира се, не е случайно. Държавата все още с разни форми на икономически, административен и други видове натиск създава невъзможни условия за живот в Босилеград с цел това население час по-скоро да изчезне. И още малко остава.

Сръбската православна църква, вероятно пак в името на “Сръбството, Краля и отечеството”, по белградската телевизия БК оповести промяната на името на Погановски манастир в “Йовановски манастир”!!! Някой ще рече: “поп без работа – телци кръщава”. Само че съвсем не е така. Тука не става дума за уникалната дарба на сръбските попове да кръщават и прекръщават всичко каквото им попадне под ръка, а за височайшата великосръбска политика която отдавна си е поставила за цел, българското население да бъде сърбизирано. С тази цел то многократно бе прекръствано от българско на “шопско”, бе променено името на “Цариброд”, бяха преименувани старите имена на улици, села, населени места, местности, фамилните имена на хората... Целта винаги си беше една и съща: заличаване на нашата българска национална самобитност!

Но, оказа се, че и това не е печелившата формула за сръбския национализъм. Една държава създавана на фалшиви основи, неминуемо завършва именно по този начин който гледаме пред нас днес.

И въпреки всичко, скоростта с която унищожават нашата материална и духовна култура е много по-бърза от скоростта с която осъзнаваме своето бедно положение. Гледайки с каква горест някои наши съграждани откриват нови сръбски не политически, а направо полицейски партии в Босилеград, с каква воля тичат по предварително загубени избори, с какво немилосърдие разкарваха с джипове по околните села болни, стари и неподвижни хора за да гласуват за Кошуница, аз се питам откъде идва тоя мазохизъм? Вярват ли нашите набедени политици искрено в човека който пред камерите с такова гнусно изражение на лицето пусна своята избирателна бюлетина в кутията? Все пак, човек трябва да има поне някакво елементарно достойнство, независимо от тежестта на положението в което е изпаднал.

Преди да се реши един проблем той трябва точно да се постави. Ако Югославия е решила да ни смачка в името на сръбството, ако България е решила отново да ни жертва в името на членството в НАТО и Европейския съюз, то тогава ние трябва ли да скръстим ръце и да чакаме? Историята ни учи, че всички империи рано или късно са пропадали, и всички народи които са държали до себе си и са се борили за своите права и свободи в крайна сметка са успявали.

**Къде си вярна,
ти любов народна... на балотажа?**

Пише: Иван Николов

Безуспешният втор тур на президентските избори в Сърбия на 13. октомври очерта дълбокото разделение на сръбското общество и отбележи началото на дълга и тежка политическа криза с неизвестен изход. Сърбия като че ли едва сега прави първите стъпки по пътя към демокрацията и грешките и паденията са неизбежни. Възможни са разбира се и сериозни увреждания.

Медиите и политиците имат задачата да отговорят на въпроса, защо изборите пропаднаха и да си помислят какво може да се случи по-нататък. Смешни и жалки са опитите на някои кандидат-президенти които обясняват неуспеха си с лошите избирателни списъци и дъждовното време! Те дори нямаха мъжеството да признаят поражението си и горчивата истина, че гражданите вече не приемат техните послания.

Въздържането от избори може би днес най-точно отразява разположението на сръбските избиратели, които явно вече са отвлечени от политическата демагогия и зле прикрития национал-шовинизъм на повечето от политиците. Трудно е да се повярва, че сръбския народ си е извадил съответните поуки от кървавата касапница в която го хвърлиха същите тия политици които и днес му искат доверието. Лично, не вярвам в това. Пред очите ми е сръбската еуфория след спечелването на световната титла в баскетбола. Победата над САЩ се изживяваше не като атрактивно спортно постижение, а като реваншизъм и “унижение на САЩ”. Всъщност, беше симптом на фрустрираност, безнадеждност и безсилен шовинизъм. Обаче в света сръбите няма да бъдат запомнени по баскетбола, а по Сребреница.

От друга страна сръбските политици явно не си дават сметка, че днес не е нито 1989 година когато хората обхванати от националистически бесове издигаха Милошевич, нито 5 октомври 2 000 когато атакуваха Скупщината за да го свалят от власт. И първият, и вторият път те бяха безочно излъгани и може би и това допринесе тая есен те да посрещнат изборите с ледено мълчание.

Дали сръбските политици са извадили от всичко това някаква поука? Трудно е да се повярва. Ако беше така, нямаше отново да издигат кандидатурите си.

Сърбия днес очевидно се двоуми по кой път да тръгне: по пътя на демократичното гражданско общество или да се окопае в патриархалност, колективизъм и тирания. Тя днес отчайнически търси своята загубена идентичност. В света днес я идентифицират с военнопръстпленията, а тя не иска да предаде своите пръстпници и по тоя начин да свали колективната вина от себе си. Зле прикрития шовинизъм на президентските кандидати само показва, че те временно са склонни да отстъпят от териториалните претенции към съседните народи, но затова пък внезапно се изостря вътрешния шовинизъм към националните малцинства. Инцидентът в Санджак (след спечелването на световната титла в баскетбол), можеше да се разрасне в сериозно стълкновение. Сърбия явно няма какво да предложи на своите малцинства освен хартиени конструкции от типа на Съюзния закон за малцинствата с който се опитва през задния двор да се промъкне в Съвета на Европа. Всичко това води към радикализиране на малцинствените въпроси от една страна и фашизирането на мнозинството от друга.

Нестабилната политическа ситуация накара чуждестранните инвеститори да се отдръпнат. Международната помощ в крайна сметка се свежда до скромни донации от хуманитарен характер. На вътрешен план няма готовност да се тръгне по пътя на прехода и разрешаване на натрупаните проблеми. Вместо това, сръбските политици все още се опитват да намерят решение в някакво лавиране между Изтока и Запада.

Така че няма за какво да съжаляваме за загубените избори. Впрочем, изборът не беше кой знае какъв. Едните предлагаха идеологията на парите, мутрите и съмнителния бизнес. Другите ни връщаха към паланешко-политикантската идеология от времето на САНУ и Френската 7, когато отбраната на “сръбството” и “сръбите извън Сърбия” беше “Светия Грал” на сръбската интелигенция.

И въпреки всичко, сръбския политически елит няма да извлече съответните поуки. Опитите за следващите избори да се свали изборният ценз, вместо да се отмени кандидатурата на всички кандидат-президенти които са загубили изборите, ясно показва, че Сърбия все още се лута в миналото. Високите резултати които постигна Шешел с недвусмислените териториални претенции към Хърватско, Босна, Черна Гора и Македония, и Кошунница, който обяви че Република Сръбска е временно отделена от Сърбия, както и самият Лабус който се изпусна с фразата за “Сърбия – лидер на Балканите”, ясно показват, че сръбският народ все още е обладан от “духът на нацията”. Така че който и да дойде на власт – новите войни са съвсем възможна и близка реалност.

Може би последният шанс на Сърбия е пропадналите избори да се използват за радикално напускане на миналото и ангажиране на нови хора които еднакво милеят за всички граждани на Сърбия и които имат сила и готовността да я преведат през изкушенията на прехода и включат в съвременните европейски процеси. Но по-реалната възможност е политическата криза и апатията в която хората са изпаднали, да бъде използвана от сръбските националисти отново да яхнат върху националистическата вълна и отново да се върнат на власт.

Тогава вече можем да очакваме и началото на края.

Едни пропаднали избори - тема за размисъл

Пише: Иван Николов

Начина по който се проведе първият и вторият тур на президентските избори в Босилеград и резултатите до които се стигна, дават повод за размисъл върху това, което става на политическата сцена в Босилеград две години след Милошевич. Въпреки че резултатите не се различават съществено от другите градове в Сърбия, причините за невероятната апстиненция на изборите като че ли са по-различни от тия в другите места.

Освен в масовото обезлюдване на околните села, и очевидно пренадугите избирателни списъци, “причините” за невероятната политическа апатия от която е обхванато босилеградското население се крият в пълното разочарование от тнр. “демократични промени”. Срива на държавната икономика остави без хляб три четвърти от трудоспособното население в Босилеград, а липсата на реални промени в държавната власт и правосъдието, в образованието и човешките права доведе до пълно разочарование, не само сред избирателите, но и сред управляващите и опозицията.

Хората бавно оттеглят доверието си и от управляващи и от опозиция и се предават на апатия, а това е твърде опасно. Защото след апатията и затишието може да последва невиджан излив на агресия както неведнъж се е случвало през историята.

Причини за тревога има и в самите изборни резултати. В първият тур в Босилеград дори 18% от излезлите на избори предпочетоха да гласуват за Шешель. Просто не е за вярване, че сред нашето пословично мирно население има толкова много хора с фашистиден начин на мислене. От гледна точка на здравата човешка логика, трудно могат да се обяснят и гласовете които бяха дадени както за Кошуница така и за Лабус. И двамата са на власт, и двамата не дадоха никаква надежда в изминалите две години, че нещата могат да се пооправят поне колкото за един нормален гол живот. Политическите им постъпки не дават основание за заключение, че дори са почнали да разбират нашите проблеми, а не да започнат да ги решават.

След падането на режима на Милошевич, босилеградчани на политически план изживяха еуфорията и разочарованието си от новата демократична власт. Не малко разочарование претърпяха и членовете на опозицията които сръбското Правителство назначи за членове на Временната изпълнителна власт. Защото сръбската власт не направи нищо за да им помогне в разрешаване на жизненоважните проблеми на населението и с това да укрепи позициите им.

Същата съдба предстои и на лидера на управляващите в Босилеград Владимир Захариев който въпреки галантността си и личния шарм върху белградските партийни секретарки, на местно ниво продължава да трупа пасиви, а неговите съпартийци от централата на Кошуница постепенно го оставят сам да се пече на огъня.

Притиснати от всякъде, членовете на сръбските политически партии в Босилеград напоследък нещо много се умълчаха, а от техните откъслечни разговори по кафенетата може да се долови, че начина на расъждаването все повече им се доближава до политическите становища на ДСБЮ. Вероятно ще мине още време докато хората проумяват какво наистина става с тях и докато се научат да гласуват по съвест, а не по чужда заповед, но е ясно, че стават промени в съзнанието на широките слоеве.

Управляващите в Босилеград вече сериозно се оплитат в мрежата изплетена от нереалните обещания и големите очаквания на хората. И те вече проумяват, че независимо от това кой в Белград е на власт, политиката към нас си остава все една и съща – политика на национално и духовно потисничество и обезлюдване на нашите краища. Само че не са готови да си го признаят.

Всеки, който проумее и се противопостави на тази политика, много скоро ще бъде сменен от власт, само че не от народа а от – Белград. Показността, с която бе възстановен местния отбор на Нова Демократия

в Босилеград и “мечкарското” посрещане което бе устроено на лидера на Нова Демократия (и министър на полицията) Душан Михайлович, е добър повод да се помисли дали в Белград не обмислят нова рокада на политическата сцена в Босилеград. Този път с още по-неграмотна и ограничена власт която хем ще залъгва хората с промени, хем ще гледа всичко да си остане същото.

Интервю: Стивън Майер, професор на университета по национална отбрана във Вашингтон: Какво ще направи Америка на Балканите

Може би прекрояване на границите

НАТО не спаси Балканите, а Балканите, които за нас вече не са толкова важни, спасиха НАТО и престижа на Америка. Границите на Балканските страни не са истински и неизбежно ще трябва да се променят.

Има хора сред които съм и аз, на университетите, но и в американското правителство, които не мислят, че САЩ и Запада работеха най-добре на Балканите още от самото начало. Исках да изразя това мнение, все още уважавайки своето правителство, но и опитвайки се да покажа къде нашата политика не беше добра, и къде може да се подобри.

Професор на Отдела за политически науки на Университета за национална отбрана във Вашингтон Стивън Майер с тия думи в интервюто за “Новости”, обяснява мотивите за своята студия в която изнася критически погледи върху американската политика на Балканите. Неговите погледи съществено се различават от ония за които САЩ официално се застъпват.

За каква роля става дума?

Често се чува че това което става на Балканите е от жизнен интерес за САЩ. Проблемът е, че това много рядко бе подкрепено с обяснения. Според мен, първичният интерес на САЩ не бяха Балканите сами по себе си, а две неща – престижа на НАТО и престижа на САЩ като лидер. Ако си спомняте 1992-93, когато падна Берлинската стена и комунизма, постави се въпроса – защо НАТО е жизненоважен за нас? САЩ трябваше да намерят причина за съществуването на НАТО. Причината бяха Балканите. Всъщност беше обратно, Балканите спасиха НАТО.

Не съм единствения който мисли така. Второ, ако САЩ не бяха предотвратили това, щяха да загубят своя престиж. Ние од това направихме важен въпрос. На дневен ред бяха хуманитарните въпроси, но това за администрацията беше по-долу на листата. Всъщност това беше борба на САЩ да намерят своето място след студената война и нови роли за старите институции.

- Нашият враг изчезна, Югославия сега беше друга. След падането на Съветския съюз на нас вече не ни беше нужна Титова Югославия. Интересно, докато беше Тито, ние много се интересувахме какво става вътре в страната включително и за насилието. Изведнъж престанаха да ни интересуват кръвопролитията. Опитвахме се да открием каква политика, какви институции искаме и още не сме приключили с това. НАТО беше тука 50 години, системата се промени, и на нас ни трябваша много усилия да се приспособим към това.

Балканите бяха предизвикателство за НАТО. Използвахме два инструмента – единият бяха Балканите, другият разширяването на НАТО което все още продължава. Сега администрацията се занимава с други въпроси, и Балканите вече не са толкова важни. Сега това е инерция. Проблемът е, че на Балканите има хора които си мислят че това е жизненоважен интерес за САЩ.

Какъв е отговорът на САЩ за тежката ситуация на Балканите?

- Има два отговора – какво ще правим и какво би трябвало да правим. Мися че ние постепенно ще се изтеглим и ще препуснем всичко на Европа. Има доста примери за това. Солана работи за споразумението между Сърбия и Черна Гора, което преди 5 или 10 години Америка нямаше да допусне. И секретарят Пауъл приветства това. Ние полека ще се изтегляме докато не обявим победа и не си отидем. В Босна и на Косово това ще продължи, ще говорим че там има да се завърши още много работа във връзка с корупцията, престъпността, икономиката...

А това което би трябвало да се направи?

- Икономическият аспект е много важен. Преди да може задоволително да се реши икономическата ситуация преди това трябва да се позанимаваме с политическите и сигурностни въпроси. Аз съм убеден че границите на Балканите такива каквито са сега не са истински, и неизбежно ще трябва да се променят.

Идеята на Лорд Оуен

Въз основа на какво идвате до това заключение?

- Наблюдавам ситуацията. Това не е поглед в кристален глобус, а анализ обоснован върху историята и познаването на ситуацията. Мисля че сегашните граници са neodържими. С този проблем ще трябва да се изправим налице. Харесваше ми идеята на Лорд Оуен за конференция. Мнозина отхвърлят такава идея, но аз мисля че трябва да се опита с това. Прави се сравнение с Берлинския конгрес от 1875 година. Но проблемът с този конгрес е бил, че народите на Балканите не са били питани. Великите сили събрани в Берлин са решили всичко.

Конференцията за която аз говоря би включила и Великите сили, но и хората на Балканите, и би изпитала къде те желаят да живеят, къде желаят граници. Не виждам защо Република Сръбска да не бъде част от Сърбия ако тя желае това, особено източната част. Няма причина Херцег Босна да не бъде част от Хърватско ако народът така иска. Босна трябва да съществува. Каква е причината? Едва тогава можем да се позанимаваме с икономиката. Едва когато границите са поставени по етнически разумен начин, тогава те могат да станат по-маловажни и едва тогава можете да започнете да изграждате стабилни икономически отношения. Докато хората се грижат и се бият за границите, не могат да изграждат икономика.

Има ли опасения, че измененията на границите могат да предизвикат верижна реакция която да обхване и Европа?

- През историята сме променяли границите на същия принцип. Разликата между вашите области и областите по на север е че те своето етническо прочистване са направили много по-рано и са поставили границите. Прекрояването на границите е присъщо на европейската и американската история. Ако имате конференция която изисква няколко години работа, под покровителството на ООН-е, не би трябвало да има проблеми. На Баските не им трябва Косово за да изтъкнат своите проблеми. На Чесите и Словаците не беше нужно Косово за да решават искат ли или не искат да живеят заедно или отделно. Те сами решиха.

Какво би се случило с Босна?

- Това са тежки въпроси, и аз нямам решения. С това би трябвало да се занимава именно тази конференция. Но мисля, че ако имате ситуация с промяна на границите, това не означава че тука няма да има място за мюсюлманската общност. Нужни са международни гаранции както и гаранциите на Сърбия и Хърватско за съществуване на такъв ентитет. Хората в Сърбия са демократи и не виждам нито Кошуница, нито Джинджич като заинтересирани за нападателна война. Ако наистина не са, какъв е проблемът за признаването на независим мюсюлмански ентитет. Погледнете, Словения е малка държава, тя е създала 97% етнически чиста страна и никой не прави въпрос от това. Дейтънското споразумение ратифицира етнически чиста ситуация. Много неща са вече тук.

Титов баланс

Какво ще бъде с Македония? Това е единствената страна от бивша Югославия която имаше мирен преход, а сега минава през сериозни стълкновения.

- За сега само Македония, но мисля че това може да се случи и другаде. Необходим е референдум. Не виждам никакъв проблем във факта, че етническите общности не искат да живеят заедно. Франция е направила това, Германия също. Тя е вървяла по друг път, към обединение. Това направиха словаците и чесите. Единственото място където не позволяваме това са Балканите.

Това са Титови граници?

Това не е Титово дело. Такова е било международното обкръжение. Имало е причини страната да се държи единствена. Тогава имаште две огромни земи от две страни и причина за оцеляване. Втората причина е че Тито е работил добре икономически. Трето, той умело е балансира политически разните народи вътре в страната. Факт е обаче, че винаги някой друг е използвал регията, Австроунгария, Турция, всичките Велики сили.

Парите пресушават

Дали голямото военно присъствие на САЩ на Балканите е знак на дългосрочна посветеност на тази област?

Има такива които мислят че ние трябва да останем там, но ако погледнете трендовете, ние намаляваме войниците в Босна и на Косово всяка година. Когато след Дейтън влязохме, военните континенти представляваха една трета от целия международен ангажимент на САЩ. В края на тази година нашето участие е 15%. Парите пресушават и това е затруднение за мнозина от нас които действително се грижим за

Балканите и това оставя Босна, Косово, Сърбия Хърватия в тежка ситуация. Босна не функционира и това е ясно за всеки който сериозно вижда.

Мислите ли че Балканите отново ще бъдат предоставени сами на себе си?

- Мисля че ние като като Запад, САЩ и Европа, нямаме право просто да си отидем. Помогнахме при създаването на много тамошни проблеми и сме отговорни да погледнем и признаем че много неща там не функционират. Мисля че трябва да рационализираме границите така както те там желаят, а не както ние искаме, и да помогнем да се създадат стабилни икономически отношения.

Доколко такива идеи могат да получат подкрепата на официален Вашингтон?

Администрацията на Буш е чиста по отношение на Балканите. Мисля че сега са по-добри шансовете за промяна на политиката. Мисля че те са тука, но не знам дали ще се тръгне в тази посока. Ако достатъчно хора говорят, особено ако политиките в областта поемат отговорността, политиката по-бързо ще се промени.

Специалист за Балканите

Анализатор на Централната разузнавателна служба за Балканите (ЦИА) Стивън Майер в течение на 23 години е един от заместниците на шефа за оперативните сили за Балканите. Работил е в сътрудничество с Департамента за отбрана и агенциите за национална сигурност. Като анализатор, подробно е наблюдавал всичко което се случва на просторите на бивша Югославия и Албания. От тази позиция 1997 година е станал професор на Университета за национална отбрана. Сега се е посветил на изследванията и предаванията на правителствения университет за отбрана чиито слушатели са предимно средовечни военни лица и представители на изпълнителната власт от разни департменти които идват на усъвършенстване. Всичко което професорите, правителствените чиновници на този университет публикуват като резултат на своите изследвания най-напред минава през американското правителство и едвам тогава се публикува, дори когато това е критика, както е в случаят със студията на Майер.

Дубравка Савич – “Вечерње Новости” 23 септември 2002.

Мистерията на българските гласове

През 30-те години в България се създава професионалната практика на фолклорна основа, която през периода от 50-те до 80-те намери своята най-значителна проява в ансамблите за народна музика и танци. В тази практика се съчетаха много и различни тенденции – от съхраняването на старинния начин на музициране до въвеждането на съвременни модерни практики, свързани с музиката на Западна Европа. Резултат от тези процеси са и т. нар. “народни хорове”. Те не само бяха част от ансамбъла, но през 90-те години намериха самостоятелна художествена изява в полето на професионализма. “Модерността” на хоровете от типа “Мистерията на българските гласове” се прояви в множество оценки – възторжени и “критикарски”, компетентни и не дотам компетентни. Не се ангажирам да твърдя дали може да се говори за истинска “мистерия”, но че съществува нещо, което е уникално – в това, мисля, не се съмнява никой.

В хоровете от типа “Мистерии...” участват “народни певци”, т.е. такива, които владеят в голяма степен стила и маниера на традиционното фолклорно пеене. Някои от тях са с академично образование – т. е. били са обучавани в специализираните заведения за народна музика. Самата специфика на този тип пеене е базирана на откритото звукоизвличане – в по-голямата си част певците пеят открито. Всеки хор има своя характеристика – многогласно пеене, специфична йерархичност в трактовката на гласовете, стремеж към колективно музициране.

Най-често звученето на даден народен хор се определя от гласовете на солистките му. Обикновено те са певци с ярка окраска на гласа. Когато се изпълняват песни от определен фолклорен регион, благоприятно обстоятелство е, ако солистката е представителка на регионалния стил на песента.

Въпросът за адекватно пресъздаване на локалния стил (тракийски, родопски, шопски и др.) възниква тогава, когато хоровете разширяват своя репертоар, включвайки в него песни от всички региони на България. През 50-те – 60-те години на ХХв., т. е. в началото на творческото битие на ансамблите за народна музика, хоровете са имали задача да изпълняват преди всичко песни от местния фолклорен репертоар – например ансамбъл “Пирин” да пее пирински песни, ансамбъл “Родоп” – родопски песни и т. н. Изпълнението на песни от всички региони беше “привилегия” на най-добрите хорове като този ансамбъл “Ф. Кутев” или хора при Българското радио и телевизия (който през 90-те години стана “Мистерията на българските гласове”).

Някои факти за “Мистерията на българските гласове”

- През 1952 г. се създава Ансамбъл за песни към Българското радио и телевизия. Този ансамбъл се различава от останалите, създадени до момента, по това, че включва в състава си само две от трите формации на всеки ансамбъл – хор и оркестър. Задачата на тази формация предимно е да осъществява записи за двете медии и в отделни случаи да участва в концерти. Първоначалния състав на хора включва такива “звезди”, като Янка Рупкина, Олга Борисова, Кремена Станчева, Стефка Съботинова и др. Някои от тях пеят и до днес в тази формация. С тях работят известните български диригенти, като Красимир Кюркчийски, Стефан Мутафчиев, Боян Нанов и др. От края на 80-те години постоянен диригент на хора е Дора Христова.
- В края на 60-те години швейцарецът Марсел Селие идва в България. Отдава му се възможност да чуе български народни хорове, от които е толкова възхитен, че пише: “Аз дойдох в България да търся мед, но открих истинско злато!”
- През 1982-1983 г. Селие издава плоча със заглавие “Мистерията на българските гласове”. В нея са включени изпълнения на народния хор към Българското национално радио и телевизия, народния хор към ансамбъл “Тракия и народния хор към ансамбъл “Пирин”.
- През 80-те години албумът има голям успех в европейските страни, а заедно с това става популярно названието “Мистерията на българските гласове”.
- В 1988г. плочата е номинирана за наградата “Грами” и от този момент започва творческия възход към БРТ. Съставът започва триумфалното си шествие в Европа и целия свят.
- В началото на 90-те години става разцепление в хора на БРТ. Част от певиците стават ядро на нов хор с диригент Здравко Михайлов. На едно от турнетата концертът е рекламиран чрез плакат, на който е изписано името “Мистерията на българските гласове”.
- Пак през този период започват дела в международен съд за правата над името “Мистерията на българските гласове”. Делото е спечелено от Марсел Селие и той определя състава, който има право да носи името – това е хорът към Българската национална телевизия (бивше БРТ). Селие получава и продуцентските права над всички произведения, включени в първия “звезден албум”.
- В хора към БНТ пеят певиците от прочутото трио “Българка” – Янка Рупкина, Ева Георгиева и Стоянка Бонева.
- През 1999г. хорът престава да бъде щатен към БНТ и започва да се самоиздържа, с ангажимент към телевизията за определена годишна продукция от порядъка на три ТВ филма. В замяна на това хорът ползва част от материалната база на БНТ – зала за репетиция и сценични костюми.

Подготви: Мая Николова

По повод 83 годишнината от Ньойския договор

Преместеният камък

(Меморати за установяване на границата в Западни покрайнини)

Пише: Владимир Пенчев

Странно племе сме ние, българите. Сещаме се за раните върху нашата държавност, само когато някой ни ги разчовърка. Имаме рядката способност бързо да забравяме националните си болезки и да живеем в действителността, такава, каквато е. Не казвам, че това непременно е лошо (може би този е начинът за оцеляване сред превратностите на историята), но се страхувам да призная, че ако не бяха събитията в Румъния, у нас нямаше да се говори за банатските българи; ако не беше войната в Югославия, българите в Западните покрайнини тъй щяха да си се топят забравени. При това последната, за разлика от другите изброени български етнически общности, формирани чрез миграция, е късче жива плът, откъсната от снагата на България.

Почти цял един човешки живот 2500 кв.км. българска територия в които тогава живеят около 80 000 българи, вследствие решенията на Ньойския мирен договор от м. ноември 1919г., битова извън границите на държавата ни. Няма две мнения за несправедливостта на този договор, отнел от България части от Кулско, Берковско, Трънско, както и Царибродско и Босилеградско, Струмишко. Слава богу, че не са приети първоначалните искания на тогавашното Кралство на сърби, хървати и словенци, претендиращо за 13 000 кв.

км. българска територия с 500 хил. българи, вкл. градовете Кула, Видин, Белоградчик, Трън, Кюстендил, Петрич.

Съвсем естествено прокарването на новата ни западна граница поражда множество проблеми. Достатъчно е само да се спомене фактът, че над двадесет села в тази териториална ивица са разполовени от граничната бразда. По-съществено обаче е, че българите, обречени да напуснат лоното на нашата държавност, не остават безучастни наблюдатели на извършеното насилие. Техните усилия едва ли са регистрирани от историята, но са запазени и до днес в локалната фолклорна памет на тамошното население. Това най-ясно проличава в т.нар. споменни разкази или меморати. На друго място по-подробно съм се спирал на този тип фолклорна проза, затова тук само ще отбележа, че става дума за разкази за различни случки от живота, за най-разнообразни ситуации, които разказвачът сам е преживял или препредава, научени от роднини, близки, приятели и т.н. В този смисъл меморатите са своеобразна локализирана народна история.

Ако се поразровим във фолклорните материали от подобен тип, запазени в архива на Института за фолклор при БАН, ще открием редица доказателства за опитите на тамошните българи да убедят или заблудят представителите на съгласенската комисия, полагаща новата граница, така техните земи да останат на българска територия. Много характерен в това отношение е например меморатът, записан в с. Побит камък, Треклянско: “Селото се казва така, защото преди имало наблизко един голем побит камък (ние му викаме “побиен камик”), по пътя за Божица, та кога има мъгла, или зимно време затрупа снег, хората да се ориентират, че нататък е Божица, да не тръгват в грешна посока. И сега, деветнайста година, разбраха мъжете (аз бех малък тогава –осемгодишен), че определено било от Ньойския договор, нали, че на побития камък ще мине границата. Комисията идваше отстреща, откъм Милевска планина, може би към двайсет души. Председател беше японец. И мъжете си казаха, че ще преместят камъка, да остане имотът тука, отсам. Това беше есента, ей по това време, снег още не беше паднал. И излезоха мъжете, кой с мотика, с лопата, с чукове, и разбиха камъка на парчета и го отнесоха оттатък, в гората. Натрупаха там камъните и пръст отгоре натрупаха, трева отгоре – не личеше. Ама оня, японецът, като дойде отгоре, мериха, сметаха и прекараха границата баш отгоре, дето беше камъкът. Нищо не можаха нашите да спасят от землището, от имота. И сега си е там границата”.

Или друг един случай от с Косово, Бреговско: “Сега след като завършва Първата световна война, понеже ние нали сме победена страна, идва международна комисия, която определя границата. Военна комисия, в която участвали французи, англичани, имало и един японец, който владее румънски... Дедо Флоро Митруцов имал седем сина; от тия седем двама завършили в чужбина, единият в Женева медицина, а другият в Берлин електроинженерство. И тия са владеели добре езиците и са влезли в контакт с тая комисия, понеже комисията квартирвала е по близо до техната кошара, дето са били овцете. И те всяка сутрин им давали млеко, нали, за закуска... И тук се е водило близо един месец... водили такива преговори къде да бъде границата. И понеже има една височина от Флорентин над Ново село, над Гъмзово, тя е голема височина над Гъмзово и завършва тука на Делейна, тоа хребет висок са искали съюзниците да дават на Югославия, понеже стратегически нали, значение има. Обаче тия млади студенти са влезли във връзка с тех и са влияели с техния авторитет и с млекото, разбира се нали, което им давали, така че комисията е била благосклонна към нас повечето. И една сутрин разправят, че японецът, който е бил японец офицер, качил един бел кон и като почнал от Брегово, от Тимока, по права линия направо между нашето село и един хребет там и зимал се височинката нагоре. Така че под влиянието на тия двамата остават осем села в Българско. Никой не признава това нещо сега, не знам дали се знае, некой дали знае, те са умрели вече тия... Ами тия села са Ново село, Връв, Куделин, Брегово, Ракитница, Гъмзово и нашето село Косово, те са щели да бъдат в Югославия сега”.

Къде след успешна, къде след неуспешна интервенция на местните българи, границата е фиксирана и първият импулс на останалото от другата ѝ страна българско население е да се изсели на наша територия. За това се припомнят меморати от Трънско: “Те дадоха възможност, който желае, да се изсели. Изселиха се, добитък докараха. Тука по коритото, от околните села. Който има роднини, приятели. Караха една зима тежка тука, върнаха се около две трети от хората, другите останаха. Създадоха царибродски квартал в София. Сега как го назовават не знам. Там им дадоха места, да си построят”. Или: “Моята баба е от Стрезимировци. И аз си спомням, било е осемнайста, деветнайста година, как дойде там на баба ми племенници, с една кола, волска кола, натоварили си багажа и дойде при нас. Ние имахме тогава две къщи, отстъпихме им една къща – стая, кухничка и антрене малко. Дойдеха и седеха дълго време, докато се оправиха отношенията тука – дали ще отидат оттатък границата, дали ще бъдат тука. Та това е било положението тогава”.

Постепенно с течение на времето, нещата се уталожават и българите от двете страни на границата намират, така да се каже, “алгоритъма” за новия си начин на живот. Легално, полулегално или съвсем

нелегално те успяват да поддържат донякъде старите си навици, взаимно си гостуват, да обработват земята, да търгуват. “Колкото селото имоти има тука в България, толкова имоти са в Югославия. И навремето си имахме специални пропускателни. Сърбите им викат “пролазници” – значи пролазиш, значи преминаваш, преведено. А ние го викаме “двувластен билет”, двувластен – понеже имот имаме тука, имот имаме и там. Навремето имотът, всичко се е ползвало от нашите старите хора. Тамо са чували овцете, тамо зимували кози, овце. Там има ниви, ливади орани. – разказват в Трънско. Или: “Е, ма глей сега, аз по рано не знам ко е било, но я по едно време така, по едно време давам, та се минюеше, нали, кой иска да си иде, да се види с род.. После затвараше граница, по много време се па не са виджували човеци – братя, сестри. Ние тамо имаемо имоти. Това го убаво помним... Тука ни даду таквни паспорти ли су, визе некакве и си минюемо. И говеда смо пасли натам през граница... И комтри смо садили, вадимо си... Но имаме там, имаме земя у Сърбско. Знаем куде су ни нъивете”. По интересен е обаче друг меморат от същия район: “След това се позатегнаха нещата, не им даваха да идват тука. Ама те пак идваха, нощно време. Имаше една къща, през която минава самата граница, в Стрезимировци, през средата на къщата и те в едната стая са в Югославия, а в другата стая – в България. И оттам обикновено минаваха нашите роднини, през тая къща минаваха. Минат през нощта, дойдат тука, свършат работа, вземат нещо, каквото им е необходимо и се връщат веднага, нощно време. От осемнайсета година беше така – едни насам, наши минават нататък, но повече те идваха”.

Създадената ситуация естествено подпомага запазването на етническото самосъзнание у българите оттатък границата. Но и отсамните българи не остават безучастни към съдбата им. Те не само търсят емоционални императиви, които да провокират българщината у тях, но предприемат и решителни практически стъпки: “Тука, преди Стрезимировци на километър-два, има едно село – Слишовци. Там могила направиха на самото шосе, Слишовска могила я викат. Те го правиха с цел да окачат камбанария. Обаче това не стана. Това беше около дваеста година, след като мина тука границата – да напомня на хората оттатък че са българи; да бие на двасет и четири часа един или два пъти... Тогава имаше организация – “Въртоп” (щото планината отсреща е Въртоп), та въртопци минаваха нелегално границата и ходеха оттатък. Сърбите беха много против... патрулите ги дебнеха, пукаха им и имаше случаи на убити... Тогава и вълчи ями по границата е имало, трапове изкопани, колове нанижени и отгоре маскирани с тръни, трева и така нататък, за да не минават”.

За съжаление, както е добре известно, тези усилия не довеждат до никакъв реален резултат. Вярно е, че историческите превратности преместват веднъж тази изкуствена граница на реалното ѝ място, за да я върнат отново само след няколко години пак там. Днес обаче, струва ми се, е по-важно не да окайваме участта си, а да протегнем ръка през браздата на нашите сънародници, които и без зова на така и неизградената камбанария, не са забравили и не са потъпкали българщината си.

Консервативизмът в политическия живот на Сърбия

Мая Николова

Имануел Кант беше казал че “човек само чрез възпитание може да стане човек”. Естествено е, че хората могат да бъдат възпитавани само от хора които също са възпитани”.

В този омагьосан кръг се върти драмата на сръбското общество векове и десетилетия наред. Консервативната образователна система непрекъснато се възпроизвежда, и от там идват причините за двувековния консервативизъм който прониква във всички пори на сръбското общество. Историческият опит показва, че старото се отхвърля дотолкова, доколкото пречи на развитието на обществото, а новото се възприема дотолкова, доколкото го помага.

В традиционната ценностна система в Сърбия съществуват определени модели които се характеризират с ограничен поглед на света, висока зависимост от авторитетите, семейна затвореност, фанатизъм, съпротива към новостите и рисковете, недоверие към чужденците и т.н. Заедно с това са характерни и още: некритичност към миналото, манипулиране с традициите за политически цели, отхвърляне на цивилизаторските идеи, хомогенизиране на определени национални и религиозни групи, създаване на колективен дух... Съвременният консервативен политически елит който не е готов за модернизация, манипулира с този културен модел и успешно пази властта си.

През двайсети век в Сърбия се появяват три идеологии: либерална, комунистическа и националистическа. Либерализмът много малко се е задържал в Сърбия – главно при някои интелектуалци. И при него е изразена силна национална черта. След края на Първата световна война водеща роля превзема сръбската национална идея която е имала пагубни последствия по югославските народи. Комунистическата идея излиза като победител от Втората световна война и тя доминира до наши дни. Изпадайки във всеобща криза, сръбските комунисти еволюират в яростни националисти които подпалват национализма който доведе Югославия до сепаратизми и войни. На сцената излезе Милошевич и по негово време национализмът се разгоря още повече, а Югославия се срива.

Национализмът доведе до състезания в чалгаджийски патриотизъм, производство на предатели, агресивно отбелязване на исторически и църковни празници, митологизиране на Косово... Но, както правилно забелязва Чедомир Чупич, да заложиш един мит в основите на държавата който почива на едно поражение и трагедия – е фатално за тази държава. Една модерна държава не може да намери решения за съвременните предизвикателства в митовите поправяйки миналото и загубените битки.

Пресъздаването на митологическия сръбски воин в съвременния политически живот се оказва напълно анахронно. В света на високата технология, юначеството от миналия век си е чиста лудост.

Консервативизмът в политическия живот на Сърбия е неделим от авторитарността на сръбските водачи които, реално, винаги са били пречка за промените и модернизацията на Сърбия. Не е без значение и вековното робско наследство което личностите, но и колективите носят в себе си като реални или умислени страхове, покорност, лъжливост, притворство и т.н. Тия антропологически свойства са свързани с религиозния и културен образец на сръбския народ и човек. В изминалите десетина година бяха създадени някои нови обичаи с патриотарски цели. Вярата в Сърбия никога не е била достатъчно теологически обоснована. Църковните ритуали често са примесени с пагански, а самата църква често се използва за практически политически цели.

Липсва и съответен културен модел. Сръбската култура не е успяла да превземе нито един чужд модел, нито пък да си създаде свой. Без такъв културен модел нито един народ не може да “порасне” и да се освободи от политическите манипулатори.

По времето на комунизма в Сърбия владее диктатура, но такава диктатура при която се живее относително добре. Това бетонира общественото мнение за десетилетия наред.

С идването на Милошевич идва тнр. “цезаристка диктатура”, която почива на постоянен страх от извънредно положение. Непрекъснато се произвеждат нови обстоятелства които налагат необходимост от именно такъв начин на управление. Властта се поддържа с помощта на тайни политически агенти, при това често и корумпирани, които се промъкват във всички сфери на обществото – от трудови и професионални организации и институции до политически партии. В общественото мнение се тиражират разни сензации с които се симулира свобода на словото и по тоя начин всичко се обезценява. Колкото повече кризата напират, правят се все по-нереални проекти (огромни спортни зали, безмитни зони, модерни пътища, метра и т.н.) Колкото населението повече обеднява, обещанията за социална сигурност са по-големи. Пред избори, манипулациите стават все по-големи – въвеждат се нови избирателни правила, процедури и т.н. Изедначават се истината и лъжата, масово се обеднява, унищожават се средната класа, обезценява се образователната система, обществото е фанатизирано, печата е пълен с вътрешни и външни неприятели, медиите се превръщат във вулгарни и брутални пропагандни средства.

С въвеждането на плуралистичната система, новите партии се превръщат в партии на силни политически вождове. Те в партиите въвеждат тнр. “фюрер принцип” който означава силна лична власт и самоволие. А известно е, че без демократизация на вътрешно-партийния живот, няма демократизация на държавната политика.

Имайки всичко това предвид, Чедомир Чупич смята, че Сърбия трудно може да се демократизира отвътре без външен ментор. Логически, една по-проста структура, не може да надмине една сложна структура каквато е демократичната. Както стопанството не може да се задвижи без чужд капитал, така и демократизацията на обществото не може да се прокара без външна помощ. Опитите да се научат правилата за демократична социализация на личността, се посрещат като предателство. Симулира се плурализъм и свобода и произвежда се хаос и безнадеждност.

Пише: Мая Николова

Други пишат за нас – “Столичен 24 часа”

Кметът Владимир Захариев:

Не мога да бъда друг освен българин

-Как изглежда българското малцинство в Босилеград през вашия поглед, г-н Захариев?

-Равноправно си живеем. Усещаме се като нормални хора. Аз съм им като брат. Не мога да бъда нищо друго освен българин. Хората много ни харесват, с удоволствие приказват за нас.

-Как ще се справите с тежкото икономическо положение в общината? Безработицата тук е над 80%.

-С дълги дни и с години са трупани проблемите тук. Ние нямаме нужда да приказваме кои политики са били. Не виждам особена насоченост да ни помогнат нито от Сърбия, нито от България. Имат си големи проблеми и там, и там – затова. Поставихме ги на масата проблемите. Ще търсим чужди партньори и много скоро ще ги решим. Най-големият проблем е, че икономиката тук е вързана със Сърбия. Трябва да се махнем от това положение.

-Имате ли конкретни идеи?

-Няма да продадем предприятията на чужденците. Искам те да вложат пари и работниците да работят. Всички трябва да имат право да работят.

-Страхувате ли се от съдбата на предшествениците си?

-Не, защото аз съм станал политик, докато съм гледал как през прозореца изхвърляха тези, които бяха избрали преди 9 месеца. Не заради друго, а защото бяха подкрепени от партии, които ги поставиха в кметския кабинет. Тогава се заклек, че аз ще работя за народа. Не съм се поставил като тях, за да имам тяхната съдба.

-Българите тук се оплакаха, че не са получили данните от последното преброяване. И се опасават че може да бъдат манипулирани.

-Кой ви каза че не ги даваме? През 1981г. населението е било 18 000 души, през 1991 – 11 637 жители. При преброяването тази година се оказа, че са 10 500 или 9 850 души, 99% са българи. Никой вече не бяга. За моя мандат ще живеят у Босилеград. Босилеград трябва да бъде един оазис, да има мир и много любов.

Владимир Захариев закръгли 40 години в събота. Завършил е машинно строителство в Ниш. На кметския стол е отскоро, след като за 2 години са се сменили 5-6 градоначалници. Подкрепен е от партията на Воислав Коцуница – Демократическата партия на Сърбия (ДСС). Женен, с 4 деца.

Още един дискриминаторен закон за българите

Пише: Небойша Иванов

Неотдавна Общинската градска управа в Димитровград не призна правото на Бранко Рангелов от село Лукавица Димитровградско на детски добавъчни с обяснение, че детето му се учило в България! Според този закон право на детски добавъчни имат само деца които се учат в Република Сърбия. Този дискриминаторен закон по отношение на децата от българското малцинство които се учат в България, явно не е гласуван с цел да защитава правата и интересите на децата и техните родители, а да се провежда политика на пълна изолация на българското малцинство от майката родина и да се държи остър националистически език на всеки който се опита да се държи така както изисква духът на новото време – свободно движение и образование независимо от държавните граници. Какво значение има къде детето се учи ако родителите му са на работа в Югославия и плащат осигуровките си в Сърбия?

По този случай КИЦ “Цариброд” изпрати предложение до Премиера на Правителството на Република Сърбия Зоран Джинджич и до министъра на Съюзното министерство за национални малцинства Расим Ляич, с предложение за изменения в Член 18. от Закона за финансово подпомагане на семейства с деца (Сл. вестник на Р Сърбия № 16 от 05. 04. 2002г.)

КИЦ “Цариброд” смята, че текстът на споменатия закон е дискриминаторен към числящите се към българското национално малцинство, които са се записали да учат в училищата в България (по Конституция и позитивните законови разпоредби те имат право на това). По този начин са застрашени със закон националните права на българското малцинство в СРЮ и Сърбия и правото им на свободен избор къде да се

школуват. С това правителството на Сърбия и Скубщината на Сърбия по най-груб начин със закон участват в нарушаването на националните права на българското малцинство.

Съобщение на Общинската организация на ДСБЮ в Цариброд

Явно изнесеното предложение на един от свещениците в Погановския манастир по БК телевизия, Погановски манастир да бъде преименуван в “Йовановски” е повод ОО на ДСБЮ в Цариброд да се яви с това съобщение.

ОО на ДСБЮ жестоко осъжда начинанието на църковните власти и това го счита за още едно грубо посегателство към българското малцинство.

След като църковните власти не позволиха в гимназията за преподавател по вероучение да бъде назначен свещеник от царибродско току-що завършил църковно училище в София, а бе назначен свещеник от Пирот (Майк Жижич), след като все още не се позволява българския език да получи статус на майчин в училищата в царибродско и босилеградско, след като... идва още едно посегателство, този път към духовните ценности на Цариброд – Погановския манастир.

С векове никому не е пречило неговото име – Погановски манастир “Св. Йоан Богослов”. Сега идват свещеници от вътрешността на Сърбия и първото което правят е да преименуват манастира в “Йовановски”. Особено загрижава факта, че това става точно на патронния празник на манастира, когато там присъства и нишкия владика г-н Иринеи, с чието съгласие най-вероятно е предприето това “начинание”. ДСБЮ не може по друг начин да окачестви това освен като още едно посегателство към българското малцинство, към правата му и свободите – този път духовните. ДСБЮ ще отправи протест до най-високите църковни власти на Сръбската православна църква, а ако бъде необходимо и до международната общественост, включително и Съвета на Европа и съответните институции при ООН.

**ОО на ДСБЮ Димитровград
Председател: Ангел Йосифов**

Правителството на Сърбия и министърът на образованието Гаша Кнежевич ни изиграха

По повод грубото изиграване на българското малцинство във връзка с възстановяване на обучението на майчин език в основните училища и гимназиите в Димитровград и Босилеград, Общинската организация на ДСБЮ в Димитровград, и КИЦ “Цариброд” в Димитровград, се обърнаха с писмо до министъра на Министерството на образованието на Република Сърбия Гаша Кнежевич в което се казва:

“Уважаеми г-н Министър, българите от Димитровград и Босилеград са изиграни от Правителството на Република Сърбия и Министерството на образованието на Република Сърбия, с факта че не им беше дадена възможност и не бяха създадени условия за изучаване на български език като майчин език в основните училища и гимназиите в Димитровград и Босилеград и учебната 2002/2003 започна по старата програма която елиминира българският език от процеса на образованието като майчин език.

Културно-информационния център на българите в Югославия “Цариброд”, и Демократичния съюз на българите в Югославия, за неспазване на основното конституционно право на обучение на майчин език държат отговорни Правителството и министъра за образованието лично.

Уважаеми г-н министър, изпращаме ви покана да дойдете в Димитровград и Босилеград на разговори с ръководствата на КИЦ “Цариброд” и ДСБЮ и българите в Димитровград и Босилеград. Предлагаме ви това да стане най-късно до 15 октомври т.г. Вашето неидване ще считаме за допълнителна арогантност от страна на Правителството на Сърбия и принадлежащите към българското малцинство”.

По същия повод КИЦ “Цариброд” се обърна с писмо и до външния министър на България Соломон Паси в което се казва още: “Уважаеми г-н министър, според нашето скромно мнение, необходимо е

правителството на Р. България да предприеме съответни дипломатически мерки спрямо властите в Сърбия и Югославия и пред международната общност, по-конкретно пред Съвета на Европа, свързано с изпълняването на условията от страна на СР Югославия, за прием в Съвета на Европа.

**Небойша Иванов
Ангел Йосифов**

Интервю с Йорданка Христова

Българите извън България ме учат на патриотизъм

На 4 октомври т.г., КИЦ “Цариброд” в Босилеград отбеляза четири години от откриването си. За изминалият път на това огнище на българщината в специално съобщение се иска за Председателят на Управителния съвет на КИЦ-а в Босилеград Иван Николов.

Тържествената програма се състоя от две части. Първата част беше фотодокументална изложба на тема: “Богатството и неповторимостта на народното творчество в Кюстендилско” постановка на Историческия музей от Кюстендил. Става дума за 24 фотографии на предмети от народното творчество от Кюстендилско краище. Изложбата откри г-жа Василка Стойнева представител на Историческия музей от Кюстендил.

Втората част от програмата се проведе в кино-залата на Културния център. Бяха прочетени поздравителни телеграми и приветствия отправени от представителите на Столична община София и кметовете на Козлодуй и Ниш. Този път присъстваше и новият директор на “Братство” г-н Велимир Костов. Кмета на Босилеград г-н Владимир Захариев с присъствието си също уважи годишнината на КИЦ-а, а тука бяха и представителите на опозицията и ДСБЮ. Специално по този повод от Цариброд дойде и директора на КИЦ “Цариброд” г-н Небойша Иванов.

Програмата започна с изпълнения на дует “Боянски славеи”, а върхът беше когато на сцената се появи певицата Йорданка Христова. Известна българска звезда, неведнъж обирала овалите на публиката навсякъде по света.

Използвах случая да ѝ задам няколко въпроса.

- **Г-жо Христова, вие сте много известна в България, известна сте и извън България, но в Босилеград сте за пръв път. Кажете нещо за себе си.**

Завършила съм музикална академия при един голям български музикант, който в момента е професор по музика в Лос Анджелис. Пяла съм с най-добрите български оркестри, с радио оркестъра, с оркестъра на Вили Казасян, с оркестър “София”, с “Балкантон” и други оркестри. Пяла съм в 38 страни, имам много международни конкурсни награди, освен златен Орфей в България, и извън България, като в Турция, Унгария и други страни. Имам седемнайсет самостоятелни албума и 40 издадени малки плочи. Имам два албума на испански под наслов “Обичам те” I и II, тъй като в последните години има едно латино връщане в цял свят, латиноамериканските песни са много популярни по целия свят, и аз последните десетина години почти не пея на английски, имам много голям испански репертоар и затова издадох тези два албума на испански.

- **Когато ви предложиха да дойдете в Босилеград, каква ви беше представата за този град?**

Аз страшно емоционално подхождах за тази среща. Била съм сред Бесарабските българи. Колкото човек и да е безчувствен, не може да не се развълнува от тази българщина която там е запазена, това е нещо невероятно, като в Болград, Измаил и други бесарабски градове където има много българи, и това ви го казвам просто за сравнение.

Тука ние сме по-близо – на два часа път, и бях подготвена, тъй като преди известно време вече бях в Цариброд, имах известно впечатление, но ми казаха че тука е по-различно и наистина е по-различно. Когато навлизахме откъм границата видяхме един запазен край, запазена природа и мисля си, ей така трябваше да е в цяла България, защото тука българското е запазено повече отколкото в самия център на България. Това е първото което имам като впечатление, невероятно чистия въздух, няма дим, няма смог. Тези хубави къщи с балкончета, с цветенцата, хората седнали на пейки и си приказват, усетих една носталгия за всеки един гражданин на София, където движението е ужасно. Всичко това те настройва по един друг начин. Впечатли ме и вашия културен център с постановката на изложбата, впечатли ме също и вашия

“Бюлетин, вестниците, книгите, даже видях списания на футболния отбор “Левски”, това е връзката, имате българските ежедневници – това ме впечатлява и ме радва.

- **Как се чувствате на сцената?**

На сцената се чудех какво да изпея, защото все пак хората тук едва ли ме познават и този репертоар който имам аз, няма откъде да го чуят и реших да рискувам, да изпея нещо по-ново, нещо по-старо и малко от латиноамериканския ми репертоар който имам. Публиката беше прекрасна, възторжена и аз съм много щастлива.

- **Когато сте пред българи извън България кои песни те искат да им пеете?**

Е, там пея и народни песни. Патриотични песни и общоизвестни български песни.

- **Какво научихте от българите извън България?**

Българите извън България ме учат на патриотизъм и това е много важно.

04. 10. 2002г.

Радко Стоянчов

Интервюто взе:

Защо избрах журналистиката?

Величието и падението на четвъртата власт

Пише: Александра Димитрова

Моята голяма мечта е журналистиката и журналистическото призвание, обаче онова, което най-силно ме е вълнувало, е способността на журналиста да представя и формира в най-висша степен онази “мистична сила” наречена обществено мнение. Журналистиката има иманентен разум, който подлежи на критически рефлексивно бдително разбулване, журналистиката е стихия с тайни намерения, вечно недостижима.

Възхитена съм от журналистическата мощ и желанието ми е да се отдам на професионалната журналистика, в чиято сърцевина “живеят” екзистенциалните проблеми, които ме разкъсват отвътре. Това означава, че всекидневието в социалния жизнен свят (предмет на журналистиката) – не може да бъде високомерно пренебрегнат.

Журналистиката е безкрайно предизвикателство, поради простата причина, че времето за журналистиката е от принципиален интерес. Чувствам се горда по пътя си на журналистическото развитие поемайки ролята на посредник в публичното пространство, който от своя страна възпроизвежда случилото се и го известява на всички онези, които не би могли да бъдат негови свидетели.

Тъй като журналистиката участва, и то не по маргинален, а по централен начин в смисловото конструиране на социалния свят и на публичността – тя има твърде значима роля в “правенето” на историята. А историята, (миналото ни), в пакет с настоящето, водят със себе си поредица от въпроси, които непрекъснато възникват.

В душите ни цари дълбок смут, най-вече от цинизъм и идиотизъм на модерната епоха в която живеем. Непрекъснато ни застрашават частни човешки агресии, непрестанен набег на държавата срещу човека, природни бедствия, болести, смърт, (отрицателни събития които засягат много хора), и участието им в медийното пространство е знак, който прераства в митове дълбоко врязани в историята ни.

Удивително е, както лекарят е изправен пред болестта и започва да смята всички за болни, така и журналистът възприема живота откъм черната му страна, като поредица от отрицателни събития. Журналистът наблюдава, как беззащитният човек, отделното човешко същество е застрашено от суровия външен свят, който го заплашва. Бъдещето ни може да е безперспективно, но невъзможността за промяна към добро не ни пречи да мислим постоянно за някаква промяна. Обаче ме боли, когато обществото като цяло не те насърчава да се защитаваши от ежедневния битов терор и всякаква друга паплач, тогава къде е свободата на моето, на твоето ежедневно слово? Има много доказани и неразбрани речи и безброй умишлено оставени без отговор въпроси. Желая чрез журналистическите си умения, да допринеса в освобождаването на натрупалото се напрежение около една проблематика. Разследващ криминален журналист е моето бъдеще, изпълнено с готовност и истинско желание. Вълнува ме получаването на поверителна информация

чрез разследване, а не лобиране на политически или икономически интереси, за да заслужи полагаещия ми се пай.

Възнамерявам да изпълнявам професията си с огромен морал и етика и да напрегна силите си в името на промяната на мнението за журналист – черната овца, луда глава, неудобния човек, а нерядко и неудачникът.

В моите очи журналистът не е обслужващ персонал, той не задава подмазвачески реторични въпроси, към висшестоящите – тук сам се задава въпроса за “карнавално ругателния тон”, който го съпътства: колкото по-ругателно, толкова по-близо до реалността.

Задачата на разследващите репортажи, за случващите се прекеждия, е не да се сплашва читателя, а да му се потвърждава какъв е светът действително.

Колкото и парадоксално да звучи, задачата е по-скоро интелектуална, изисква майсторство в подпомагането да триумфира истината, с нейната неподкупност, искрено съпреживяване на действителността, актьорско умение на задаване на въпроси, търпение, много работа и късмет.

(авторката е студент IV курс по журналистика на ФЖМК)

Български студенти от чужбина във факултета по журналистика и масова комуникация (ФЖМК)

Пише: Александра Димитрова

Навършването на 50 години от началото на висшето академично образование по журналистика в България и съществуването на специалност Журналистика в СУ “СВ. Климент Охридски” ни предоставя възможност да се обърнем назад, хвърляйки погледа си върху съотношението на тогавашните и настоящи студенти. В периода от 1952 –2001г. във ФЖМК завършват висшето си образование над 4500 души. Випускници на факултета са и чуждестранни студенти. Техният брой надхвърля няколко стотици. Макар и единични бройки чуждестранни студенти е имало дори и сред първите випускници.

През последните 10 години от 50 годишната му история (1993-2001/2002г.) във ФЖМК се обучават чуждестранни студенти от 50 страни за пълен срок на обучение и специализации.

Обучението е в изпълнение на междудържавни и междуведомствени договори, по актове на Министерски съвет на Република България (Постановление № 103 на МС от 1993г., ДВ бр. 48; Постановление № 228 на МС от 1997г. за приемане на граждани на Република Македония за студенти, по договори с чуждестранни университетски партньори, в изпълнение на международни програми за академичен обмен и на индивидуални кандидати.

От академичната 1990/91г. ФЖМК приема и вече 12г. без прекъсване обучава студенти от български етнически общности в чужбина.

Докато през първата академична година студентите от диаспората са били само от Молдова, Румъния и Украйна, през следващата година факултетът обучава студенти – българи от Югославия, Македония, Албания..., общо 8 общности.

От 1991/92г. във ФЖМК се провежда обучение по български език за чуждестранни студенти, което продължава до края на следването.

Студентите от български общности в чужбина плащат еднаква с българските студенти такса за обучение (в размер от 200 лв. за учебна година).

До 2000г. получаването на стипендия за същите, бе безусловно, а от зимния семестър на 2000/2001г. получаването бе условено с изискването за добър успех 4.00.

Има тенденция на намаляване на студенти от Гърция и Югославия, спрямо студентите от Македония, чийто брой след 98г. рязко е нараснал.

По 103 постановление на МС от 1993г. до момента има записани 3-ма дипломанти (от Р.Македония); според данни на Министерството на образованието и науката на Р. България).

Според проучвания на нагласите за реализация на завършващите чуждестранни студенти във ФЖМК., показват, че преобладаващата част от студентите реализират бъдещето си по родните места, неголяма част от тях намират работа по специалността си (като журналисти от печата, радиото и телевизията) в Р. България. Други признават, че нямат големи шансове за успех в съревнование за работа с българските си колеги и приемат друга работа в България.

Въпреки, че относителният брой на чуждестранните студенти във ФЖМК не е голям, групата, която формират успява да утвърди своето характерно присъствие във факултета, който от своя страна се изявява и като средище на културно-историческото сплотяване на бесарабски, банатски, българи от Западните покрайнини, Македония и прочие.
(авторката е студент IV курс на ФЖМК)

82 години от окупацията на Западните покрайнини

Свидетелство за първоначалната съпротива на босилеградчани

Западните погранични български райони са обект на сръбски домогвания непосредствено след възстановяване на българската държава. След края на Първата световна война, в която Сърбия е победител, се открива възможността големи части от тези райони да бъдат окупирани и предадени на нея. С решенията в Ньой изискванията им са задоволени и от пределите на Царство България са откъснати земи с компактно българско население. Опитите за протест, писането на декларации и меморандуми не помага. По-голяма част от интелигенцията напуска бащините си огнища, последвана от много други бежанци, които се заселват в пограничните градове на България. В Кюстендил се установяват бежанци главно от Босилеградско. Те споделят участта на своите събратя. Непосредствено след окупацията от 6-8 ноември 1920г. започват опитите за организирането им в обществена организация. Във фонда на Исторически музей – Кюстендил се съхранява документ от събрание, състояло се на 17 ноември 1920г. в града. Той е озаглавен “Протокол № 1”, написан е ръкописно на кариран бял лист и е подписан от секретаря на събранието. Прави впечатление, че босилеградските преселници са имали събирания и преди окупацията. Основните идеи, които се прокарват на събранието са свързани с учредяването на братство на бежанците в Кюстендил, избор на ръководство, което да изпълнява решенията им и бързо сработване с бежанците от Трънско и Царибродско, установили се в София. Основната цел на събранието не е постигната и трайна братствена структура в Кюстендил не е сформирана. Едва на 8 ноември 1923г. е учредено Босилеградско бежанско дружество “Бежанец”, а по-късно и Младежко дружество “Църноок”, които просъществуват до средата на 40 години на XXв. Въпреки това документът показва опит за организиране непосредствено след окупацията и волята на бежанците за започване на бърза и последователна борба срещу завоевателите.

Представяме пълния текст на документа.

Протокол № 1. На бежанците от Босилеградско, държан на 17 ноември 1920г. гр. Кюстендил. Заседанието се председателствува от най-стария г-н Иван Харизанов при секретарството на Тр. Анастасов.

Даде се думата на г-н Данев, който ясно изтъкна нуждата от образуването на Босилеградско братство, което да събира сведения, да информира и се застъпва за бежанците, като урежда тяхното материално и служебно положение, което братство да влезе във връзки с Царибродското и Трънско братства. Затова е потребно избиране бюро, на което да се дадат директиви за работа, което да се погрижи за изпращане на делегати, които да влязат във връзка и присъстват на заседанието, което ще стане на 20 този месец от делегати на Царибродско и Трънско братства в София. Да се намерят средства за отиване и извикване генералната комисия и пр.

Г-н Я. Георгиев иска да се влезе във връзка с миналогодишното бюро, като се изработи и устав.

Г-н Станчев каза какво трябва да се направи за извикване главната комисия.

Г-н Т.Захариев иска да се разграничи по-ясно работата като се избере бюро, което да ръководи по-натъшната работа и да се работи главно за дохаждане на генералната комисия.

Г-н Данев предлага да влязат в бюрото хора, които са на работа в града за по-лесно събиране, като събранието определи да влязат в бюрото: господата Йордан Захариев, Добри Данев, Тодор Захариев, Георги Димитров, Емануил Попдимитров, Петрун Сираков, д-р Райчиловски, Я. Георгиев и С. Стаев, което бюро ще има за цел:

Да организира емиграцията от Босилеградско в Братство и да я представлява до свикването на общо учредително събрание.

Да събира сведения за режима в новозаробените села.

Да направлява и да систематизира оплакванията и исканията на останалите там и избягалите тук, като се застъпва пред нашите власти за тези искания.

Да събира средства?

Да работи най-усилено за извикването на Главната Комисия и за всичко онова, което е потребно за бежанците, като се реши да отидат в София Т. Захариев и Владимир Петков и да намерат там Емануил Попдимитров и да работят за идването на Главната комисия, като присъствуват на заседанието на 20 т.м. в София на другите братства.

Председателствувал: (няма подпис)
Секретарствувал: Тр. Анастасов

Промоция на книгата на Иван Николов “Последните Версайски заточеници” в София

На 24 октомври в организация на Столична община София в зала “Надежда” на Столичната библиотека, бе представена книгата на Иван Николов “Българите в Югославия – последните Версайски заточеници”. Столична община и специално г-жа Петя Йотова перфектно се справиха с организацията. Залата бе изпълнена с изискана и компетентна слушателска аудитория – политици, журналисти, политолози, историци, поети и хора на изкуството. Откъси от книгата прочетоха актьорите Галя Асенова и Димитър Герасимов.

Книгата представи политолога Йордан Дечев, чието изказване поместваме изцяло:

“Благодаря на всички които в този момент са тук, заедно да заявим своята съпричастност и солидарност към своите братя от Западните покрайнини, за да насърчим един, бих казал ум, като г-н Николов.

Книгата която тази вечер имам честта да представя, не е едно произведение на емоции, тя не е и историческа книга, това е един твърде интересен синтез, който започва като историческа книга, минава през един политологически анализ и завършва като политически манифест. Нека отделим няколко минути за хладнокръвен анализ на това което става в Западните покрайнини, и това което по един удивително точен начин г-н Николов е описал.

На първо място искам да подчертая, че пред нас стои човек който според мене е типичен за политиците от демократичната общност в страни като нашата, като Румъния, да си го кажем направо като Източна Европа, в това число и злощастната югославска държава. Това е човек който едва ли е очаквал, че ще се занимава с политика. Това е човек, който не е завършил Висшата административна академия, но човек който има у себе си божествената искра да се ангажира с проблеми които в личния му живот са му донесли много безпокойствия и тревоги, а удовлетворението е станало на един по-висок ранг. Г-н Николов има едно фундаментално образование, но в книгата се вижда как е трупал познанията за правата на малцинствата, за историята на българското малцинство. Вижда се и как е търсил всяка трохичка познания за геополитиката на Великите сили, за да напише една книга която коренно се различава от по-голяма част от това което сме свикнали да четем.

У нас в България има издадени книги които са посветени на неправдите от договора в Ньой, на национално освободителното движение. ападнопокрайнинската революционна организация “Въртоп” е по-малко застъпена в нашата историческа литература в сравнение с национално-освободителното движение ВМРО, но ние тука за първи път имаме една книга, която в по-голямата си част поставя на една много смела и много открита дискусия въпроса за бъдещето, а не въпроса за миналото. Включително към днешна дата, младите българи имат откъде да прочетат за миналото. Поставяне на въпроса за бъдещето е от ключово значение. Ние наистина сме изправени пред много сериозни проблеми. Представянето на книгата на Иван Николов по някакъв знаменателен начин съвпада с излизането на български език на една книга, която се нарича “Народи срещу държави”, с подзаглавие “Рисковите малцинства през XXI век”. Това представлява един съкратен превод на проекта рискови малцинства, осъществен от американски институт под ръководството на един от големите политолози в областта на геополитиката Пърт Робертсън.

Четейки едновременно и двете книги, макар че книжката на г-н Николов е тъничка, но всеки ред в нея нещо значи; и четейки твърде дебелият книга на американския автор, ние разбираме къде всъщност е драмата на малцинството в Западните покрайнини.

Великите сили които чертаят бъдещето на планетата имат пред очите си като представителни само 275 случая на рискови малцинства. В тези изследвания са обхванати държави с над 500 000 жители и които представляват поне 1% от населението на страната. Тук искам да кажа, че нашите сънародници в Западните

покрайнини далеч не представляват 1% от населението на Югославия, тоест те по дефиниция още на първото четене отпадат от таблицата на тези 275 позиции на изключително добросъвестния американски изследовател. Те просто са толкова малко малцинство, че хората ги отписват от списъка на тези които могат да нарушат световния мир. Иначе, картината съвсем не е благоприятна, ако съпоставим данните за западните демокрации и Япония, тъй като в западните демокрации се броят Австралия и Нова Зеландия, от една страна и Източна Европа и младите независими държави от бившите страни от ОССЕ, тя показва, че рискови малцинства има в 15 западни демокрации, и 23 източно-европейски страни. Броя на малцинствата в рисковите западни демокрации е 30, в нашите млади демокрации е 59.

Затова г-н Николов е абсолютно прав когато говори за отговорността на българската дипломация, аз бих казал за отговорността на цялото гражданско общество в България за това да се даде гласност на въпроса. Защото когато 12% от населението на западните демокрации са рискови малцинства и 16% от тези на всички новобразувани демокрации; населението на Цариград и Босилеград въпреки неговото тежко икономическо и политическо бих казал положение, не може да претендира за първата редица на тези които ще попаднат във вниманието на хората, и аз се моля да не стане нещо което да ги постави в първите заглавия във вестниците и телевизионните предавания.

Искам да обърна внимание на единственото нещо което може да бъде оспорвано, а това е заглавието на книгата на г-н Николов. Нали в заглавието се казва, че българите в Югославия са последните Версайски заточеници. За съжаление, това не е съвсем така. Ние сме свидетели на една Унгария която Трианонския договор посича по начин, може би по по-малко жесток начин, отколкото в Ньой. Ние имаме един тлеещ унгарски проблем в Румъния който не се поставя просто поради междудържавно споразумение между Румъния и Унгария които са замразили този проблем поради еднакъв стремеж на двете страни да влезнат в Европейския съюз. Ние имаме обаче, един многократно изследван проблем, какъвто е проблема за унгарците в Словакия, който беше затихнал след като шовинистичното правителство на Мечиар падна от власт, но той може би отново ще бъде поставен утре. Не искам да го вмъкна в класациите тъй да се каже на икономическа, политическа, културна дискриминация, но унгарското малцинство в Словакия е посочено в средата на скалата по икономическо и политическо потисничество, не в най-високите етажи на политическо потисничество. Аз не знам дали в Югославия има закон за езика, но в Словакия такъв закон беше гласуван, и това беше закон насочен срещу употребата на унгарския език на територията на Южна Словакия, и това беше така да се каже омбудсман в правителството на Мечиар. Когато дойде демократичното правителство на власт в Словакия начело с Дюринда, Унгарската коалиционна партия влезе в управлението и нещата придобиха друг характер. Тука стигаме до едно от мъдрите заключения в книгата на Иван Николов. Сравнителното изследване на политическото поведение на малцинствата в България, Румъния и Словакия, (да се абстрахираме от другите държави), да вземем тези три държави които обхващат значителна част от Балканския полуостров и които стигат така да се каже до сърцето на Европа, словаците обичат да казват че Европа свършвала с последната готическа катедрала в източна Словакия. Ако разгледаме тия три държави, там има образувани силни безкомпромисни и преследващи интересите на своите членове и гласоподаватели малцинствени пратии. Всеки от нас може да има най-различно мнение за политическата дейност на ДПС, не е тук въпроса, факта е, че в момента движението за права и свободи заема ключови позиции в управлението на България. Унгарския демократичен съюз в Румъния почти не познава правителство в което не е участвало. Унгарската коалиционна партия в Словакия имаше важни позиции в управлението на страната по време на демократичната коалиция. Тоест, заключението което прави г-н Николов независимо от това дали ни харесва или не, за нашите български условия - е вярно.

Когато едно малцинство в една посткомунистическа страна трябва да защити своите права, то може би оптималния начин на организация си остава по етнически принцип. Може да звучи ретроградно тази констатация на някои по-либерални среди, но такива са реалностите. Няма друг начин по който човек да може да защитава правата си, включително и демократичните права на своите сънародници пред едно правителство каквото е правителството на Илиеску, когато отзад го подpira една меганационалистическа партия като Романия Маре или пред едно правителство като това на Мечиар. Слава Богу, у нас нещата са по-меки. Знае се, че ДПС се декларира като национална пратия, член на либералния интернационал и т.н. Независимо от това, заключението на г-н Николов е правилно. Независимо дали една такава партия ще се нарича ДСБЮ, или партия за човешките права, или по друг начин, няма друг път освен консолидация на този призив.

В книгата си той разглежда и насрещния вариант – фрагментация на българското население с участието от името на много партии. Такъв лукс могат примерно да си позволят, да речем, евреите в България - едно много малко малцинство, което почти всичките му членове са на високите етажи на националната интелигенция. Те действително могат да участват в живота от името на всичките 320

регистрирани партии у нас. Но когато става дума за едно малцинство чиито параметри са блестящо описани от г-н Николов в книгата, едно малцинство което е потиснато, културно обезправено, на което интелигенцията всячески е била ограничавана в своето развитие, да очакваме, че то участвайки на политическата сцена от името на всички сръбски партии, (е, плюс това и една българска), резултатът общо взето не може да очакваме да бъде положителен. Това не е подстрекателство нито към сецесионизъм, нито към сепаратизъм, това просто е мойто съгласие с констатацията на автора, потвърдено на опита на още три посткомунистически държави за които се твърди, че са по-либерални от остатъчна Югославия. Решаването на правата и проблемите на българското малцинство в Западните покрайнини, Царибродско и особено Босилеградско който е по-зле в икономическо отношение и от Цариброд. Положението не може да бъде решено с някоя рецепта извадена от учебниците на аналитиците които съветват президентите. Тука действително е необходима една аналитична дискусия сред българските политици, българските политолози, да се предложи нещо което аз бих нарекъл политическо-икономическа иновация. В книгата блестящо е аргументирано, но ние го знаем и от други източници, че геополитически, географски, икономически, Западните покрайнини не принадлежат към сръбския хинтерланд, те физически са отделени от тая територия. Всички знаем причината за тяхното присъединяване. Тя е донякъде военна, донякъде стратегическа, а най-вече сърбите да си надвият на ината, нещо като акт на отмъщение. Ние трябва да знаем, че г-н Николов е абсолютно прав, когато казва, че самото развитие на сръбската държава не предполага възможността, дори тя да има доброто желание, да направи нещо кой знае колко за развитието на тези два региона, а особено на Босилеградския. И от тази гледна точка действително според мен, това не е едно абсолютно субективно мнение на човека който иска да вникне в проблема, кардиналния проблем как малцинството да се пребори със сръбската държавна машина за възстановяването на истинските граници на общината. Защото там е провеждана много перфидна административна политика която е разхвърляла българските села в съседни сръбски общини, с цел да се разбие самия етнос като територия и да се създаде впечатлението, че тези села които са в общините със сръбско население живеят по-добре отколкото тези които са един вид българско самоуправление - това е блестящо илюстрирано в книгата на г-н Николов.

А българската политическа и икономическа мисъл трябва да даде отговор на два въпроса. Първо, ангажира ли се България с тези две територии. На този въпрос трябва да се отговори с да или не. Второто нещо е, как това трябва да бъде направено?!

Българският интелектуален елит трябва да предложи начина да помогнем ефективно, а не с някакви показни мероприятия на нашите братя от Западните покрайнини.

Аз приветствам книгата на г-н Николов, не просто защото той е един елегантен мислител, а защото тази книга действително поднася един изключително добре конструиран материал за размисъл, за дискусия и действително съдържа един политически манифест.

София

26.10.

2002г.

Радко Стоянчов

Демократично поведение в модерните общества

Пише: Раде Спасов

Практиката на класическите политически партии показва, че техните идеологични структури с хиерархистична организация пораждаат: нефункционална бюрократичност, препяствия за креативно творчество на индивида и накрая антидемократична власт, (СССР и неговите сателити). Затова напредналите западни демокрации, под различни форми организират развитието на идеите, (позитивните инициативи), от креативните индивиди към демократично избрани изпълнителни органи. И когато членовете на една партия избират свой съвет, той трябва да е само изпълнителен орган на базата, а в никакъв случай обратно. Затова няма място за лидери, а самата партия се превръща в колектив от творчески индивиди.

От тук произлиза основния принцип на всяко демократично поведение: всеки гражданин трябва да се стреми да баде гражданин на една правова държава в която да има необходимата сигурност и нормално да екзистира, а не гражданинът да бъде поданик на режим, на власт. От тоя принцип произлизат и възпитателните компоненти в една образователна система.

Експеримента наречен “комунизъм” приключи и всички положителни изводи от него западните общества вградиха в своите модели, до значителна степен демократизирани, (данъчното облагане във

функция на развитието). Илюзиите и заблуденията сега са напълно ясни, понеже западните финансови инжекции вече ги няма – няма и положителни резултати от “комунистическите” действия. И затова основното поведение трябва да бъде такова да следим развитите икономики и да се включваме в техните структури (Европейската уния).

Но понеже властващите механизми бяха пуснали патологически корени в обществените събития, глобалния комунистически механизъм рухна изведнъж. В икономическия хаос точно определени кръгове пригабиха националните блага и ползвайки се със шовинистичните настроения, създадоха мракобесни режими, които все още изживяват своите последни мигове. Затова, основното поведение на една демократична партия трябва на преден план да изтъква човешките и граждански права, което подразбира пълно запазване на националната идентичност.

И напоследък, за да не загубим знанията в потока на информации, а заради знанията да загубим мисълта; трябва да се държи сметка за интелектуалния елит във всяка партия, която във всеки критичен момент да може да сочи изхода необременена от партийните пристрастия. Защото е факт, че през историята елитът е водил човечеството напред. В този смисъл демокрацията е “власт”, не на болшинството, а на елита. Опасното за един народ е когато той е обезглавен – когато неговият елит или е пропъден, или масите отидат в свободния свят.

“Босилеградските преселници в Козлодуй” – промоция

В далечната 1901г. княз Фердинанд издава указ с който 105 бедни босилеградски семейства са настанени на заветния Козлодуйски бряг. Един век след това техните потомци пишат историята. Авторите: Стефан Златанов, Николай Пачев, Гергина Станчева и техните спонсори бизнесмените Лъчезар Стоянов и Борис Златанов създават книгата “Босилеградските преселници в Козлодуй”.

На 25 октомври 2002г. в домът на техниката в Козлодуй, в присъствието на авторите, спонсорите, кмета на Козлодуй Милко Торбов, народната представителка Марина Василева, лидерите на политическите партии в Козлодуй, поети, писатели, журналисти, научни работници, учители и многобройни граждани се проведе нейната промоция. КИЦ “Цариброд” в Босилеград беше специален гост.

Като съдържание книгата в увода си помества описание на вътрешнополитическото състояние на България в ХХ век, общата ситуация в Оряховски окръг и Козлодуй в началото на века, първите преселници от Босилеградско, родословията на босилеградските преселници, построяването на паметника в турлашката махала, документални източници и сведения за турлашките родове в с. Хърлец, богат фотодокументален материал от 56 фотографии. Книгата има 520 страници и е с твърди корици и луксозна подвързия.

Уводно слово поднесе г-жа Марина Василева народен представител. Бе изпратен специален поздравителен адрес от министъра на културата г-н Божидар Абрашев. От далечната Бразилия, от Рио де Жанейро, пристигна поздравително писмо от българската писателка Свобода Бъчварова. С поздравително писмо към организаторите на промоцията се обърнаха кметът на Босилеград Владимир Захариев и председателят на Изпълнителния съвет Горан Стоянов, които не можаха да пристигнат в Козлодуй поради авария на колата. Поздравително писмо изпрати и председателката на Хелсинкския комитет за защита на правата и свободите на българите в Югославия г-жа Зденка Тодорова.

Книгата представи председателят на Съюза на независимите писатели проф. Стефан Влахов Мицов който каза следното:

“По принцип, когато критиците оценяват един достоен исторически труд, те изтъкват различни приноси моменти в него. От една страна професионализъм, което ще рече отговорно подхождане към фактите, запълване на белите петна в историческата книжнина, от друга страна оставане на по-значими проблеми които излизат извън рамките на съответния край или околия и техното обмисляне. Авторите Стефан Златанов, Николай Пачев и Гергина Станчева са положили неимоверен труд и са допринесли за това стойностно издание. Всъщност този обемист том съдържа няколко книги. Една книга, примерно е исторически летопис на Оряховска околия и Козлодуй в течение на цял век. Това само по себе си така фотографично издадено и обособено заслужава особено внимание. Друга книга в този том може да бъде

идеологично проследяване на преселниците, на преселническите вълни. Знам колко трудно се установяват тези редове и това е изключителен принос. Другото е преселническите вълни и адаптацията в Козлодуй, вярно посрещнати са много добре от местното население, но само по себе си преместването в един друг край и адаптирането към обществено политическия живот защото тези вълни не са еднократни и не са само от началото на века, но и по-късно, предполага усилия пълноценно включване на босилеградските преселници в целия живот в Козлодуй, това наистина е достатъчно впечатляващ труд.

Но като казвам че този том в себе си съдържа поне три книги, не искам да оставам с убеждението си че това е едно еклектично ъбиране на тези книги както аз се изразявам, да ги вплетат една в друга, и по този начин се получава едно вълнуващо изложение. И друго, което ми е правило впечатление, и ако използвам израза на социолозите които говорят за представителна извадка този том представлява една представителна извадка изобщо за живота в България. Първите глави от книгата имат голям приносен характер. Тези източници от тогавашния печат с допълнителни сведения от различен произход които се получават и които наистина запълват тези “бели” страници, също и нещата от последните десетилетия. Специално Николай Пачев който е автор на историческия летопис е показал дързост и да се занимае и с проблеми които са щекотливи и за българската история, но г-н Пачев навлиза в нея и успява да я осмисли и заслужава уважение.

Тази книга за жителите на Козлодуй ще остане един краеведски паметник, тука са споменати много фамилии, много имена, родови разклонения, но ценното е това че тука се оглежда цялата българска действителност. Според мен, това е една енциклопедия по българознание със всички възходи и падения на българския дух, през тези десетилетия. Тука виждаме прояви на изключителен героизъм, така имаме прояви на мерзост и падение, виждаме как бързо се издигат герои на деня, но виждаме и как се свалят. Този неискореним български партизанлък който не е типичен както смятат някои лаици за последните няколко десетилетия, някои пък считат за последните дванайсет години оставя егативни последствия върху българския характер.

В този смисъл книгата може да служи за поука, вярно е че хората не се учат от историята нито политиките се учат от историята, няма значение от политическите окраски, но все пак като се появяват такива хубави книги дано нещо се промени, и историята да ни служи за поука, и нещо което така категорично и очевидно то не се нуждае много от думи затова пожелавам успех на книгата и благодарност към авторите.”

Изказванията на представителите на КИЦ-а в Босилеград бяха посрещнати с аплодисменти.

Радко Стоянчов

Отново великодушен жест на БФС към Босилеград и Цариброд

Българския футболен съюз, в лицето на г-н Пеев и г-н Янкуловски, отново прояви великодушие спонсорирайки участието и пътните разноски за стотина любители на футбола от Босилеград и Цариброд. Така българите от тези два града имаха възможността да наблюдават мача България – Хърватия (2 : 0) за квалификациите на европейското първенство 2004г. в Португалия, на ремонтирания стадион “Васил Левски” в София.

Стотината босилеградчани и царибродчани през цялото време гръмогласно скандираха с останалите “Българи юнаци”! Играта на българските национали и резултата напълно задоволиха очакванията.

Този мач ще бъде запомнен с това, че Александър Димитров, директор на Кабелна телевизия “Кодал”, благодарение на разбирателството на прес-аташето на БФС, успешно направи първия си спортен репортаж, който бе излъчен по Кабелна телевизия “Колор” от Кюстендил, както и по Кабелна телевизия “Кодал” в Босилеград. В репортажа освен разговора с футболистите, твърде интересен се оказа разговора и с най-изявеният спортен журналист в Хърватия, Божо Сушец.

Радко Стоянчов

Биляна Попова: “Вятърът на боговете” - поезия

В прекрасна обстановка в Килийното училище в Кюстендил на 29 октомври бе промоцията на стихосбирката на младата кюстендилска поетеса Биляна Попова. КИЦ “Цариброд” уважи книгата и поетесата с присъствието си.

Биляна Попова е 28-годишна кюстендилка, зодия “Близнаци”. Пише поезия от ранната си възраст. Стихосбирката “Вягърът на боговете” е дебютната ѝ книга. Печатала е свои стихове в кюстендилски и софийски вестници и алманах “Струма”. Не я блязват конкурсите и не участва на тях. За нея, поезията е начин на живот. Спре ли да пише, ще умре и затова се е претрашила да живее.

Питам я, какво има вътре в стихосбирката. Отговаря, че имало любов, към себе си и към другия, дори себеобич и себеомраза. Казва, че е нарцисоиден тип защото всички хора на изкуството били такива?! Обича да се раздава. За любовта казва, че е бурна, авантюристична и с нещастен край. Но белези от любовта няма в нейната душа защото идва друга и ги заличава. Максимата ѝ е: “Човек живее твърде кратко и трябва да живее за мига”. Но стихотворенията ѝ не се раждат на мига, и не пише стихове по поръчка. Диктуват ѝ ги сърцето и музата. Вдъхновение намира в провокацията, в болката на човешкото сърце, в агонията и накрая в изхода. Умираш и пак се раждаш. Оцелява и утре пак я има и почва от начало с желание за живот. Да помогнеш на другите за да дадеш смисъла на живота...

Пъртината е пробита, сега напред към нови творчески хоризонти.

На добър час Били!

Радко Стоянчов

Научни конференции в Дупница

На 18 и 19 октомври т.г. Учителския институт “Св. Иван Рилски” в Дупница организира научна конференция на тема “Образованието и информационното общество”. На конференцията взеха участие професори и научни работници от Учителския институт в Дупница, Благоевградския университет и други. В продължение на два дни бяха прочетени и приложени научни доклади за ролята и мястото на образованието в новите условия на информационното общество.

Представители на КИЦ “Цариброд” от Босилеград присъстваха като специални гости. Председателят на КИЦ “Цариброд” в Босилеград Иван Николов поздрави конференцията и участниците като им пожела успешна работа и изрази специална благодарност на ректора на Учителския институт доц. Панов, ръководителите и професорите на института, както и директорите на техникумите в Дупница, които тази година записаха 12 студенти и ученици от Босилеград. Той подчерта огромното значение на това мероприятие и води сериозни разговори с представителите на института и община Дупница да се разрешат проблемите по настаняване на децата. Николов не пропусна момента да подчертае парадокса, че докато в България вече се говори за образованието в новите условия на информационното общество, в Босилеград продължава борбата за опазване на българския език в училищата. Това горе-долу е разлика от един век – каза той.

Делегацията на КИЦ “Цариброд” уважи с присъствието и научната историческа конференция посветена на бойния път на Седма рилска дивизия която по същото време се провеждаше в дупнишкия театър. Беше направена неофициална среща с директора на Националния исторически музей Божидар Димитров и бяха проведени разговори с редица известни личности от българската историческа наука, както и с представителите на електронните и печатните медии от Дупница и Благоевград.

Александър Димитров

Танцов състав от Дупница върна народния дух на събора Малка Богородица

Пише: Радко Стоянчов

Традиционният народен събор на Малка Богородица в Босилеград от година на година става все по-точен показател за нашият упадък. От околните села слизат все по-малко хора. Няма ги вече търговците от Македония и Косово. Остават само Лесковашките търговци на съборджийски стоки. Характера на някогашния народен събор все повече придобива чалгаджийски вид. Именно затова КИЦ “Цариброд” в

Босилеград се опита тази година да освежи събора с народен български фолклор. Община Дупница и Дупнишкият фолклорен танцов състав с ръководител Войн Войнов се отзоваха и направиха чудесен фолклорен спектакъл на открито в училищния двор.

Над 50 фолклорни изпълнители от различни възрастови групи при непрекорна хореография, с изящни български народни носии и съпровождани от оркестър “Пирин” тропнаха български народни танци в центъра на града и повдигнаха настроението на хората. При вида на младите танцьори мнозина възрастни босилеградчани се просълзиха.

Пред няколко стотина души в училищния двор танцовият състав от Дупница с ръководител Войн Войнов приреди истински спектакъл. Чудесно се представи и народния певец от Кюстендилско Дончо Андонов с народни песни от от Босилеградско и Кюстендилско. За кратко се представи и финалиста на фестивала “Пръв акордеонист на Югославия” в Соко Бана Петар Николитч, ученик в основното училище в Босилеград. Концерта водеше актрисата Галя Асенова от София.

Благодарение на Столична община в лицето на г-жа Петя Йотова, на Валя Богатинова от Дупница и спонсорството на “Балканфарма” в осилеград се проведе един незабравим фолклорен спектакъл който дълго ще се помни.

Гости на концерта бяха г-н Йордан Колев служител на Държавната агенция за българите в чужбина, председателя на националния фенклуб “Левски” Златин Тепсиев, секретарката в ПФК “Левски” Даниела Димитрова и колоритния фен на “Левски” Никола Тренев познат на феновете по стадионите на България и Европа.

Живот ли е, да го опишеш!

Пише: Радко Стоянчов

В предобедните часове на 10 октомври в КИЦ-а в Босилеград влезе изискано облечен елегантен мъж с виенски маниери. Това е моят познат белградски жеравинчанин Йован Стаменов. Този път беше разтревожен от една неприятна случка която силно ме заинтригува. Реших на място да се уверя. На другия ден с микробуса на КИЦ-а аз, Димитър Димитров – Треперски и журналиста на Братство Васко Божилов потеглихме за Жеравино.

Беше ми любопитно, защото там никога не бях ходил, въпреки че много съм слушал за прочутото Голешко поле. След час пристигнахме в Жеравино – най-малкото селце в Босилеградска община разделено на две части с Ньойския договор. Черквата и училището останали в България. Днес Жеравино има двайсетина къщи и 9 обитавани домакинства накацали по склоновете на баира, без движение и видими признаци за живот, сякаш Бог отдавна им е казал “лека нощ”.

Срещаме се с кмета на селото Борис Янев, най-младият жеравинчанин (на 66 години), и надълго го разпитваме за живота в селото. Човекът отваря душата си. “Трудно се живее в Жеравино, – споделя той – от една страна “старата” граница с България, с нея сме свикнали защото отдавна сме разделени; от другата страна граница с Македония. 28 семейства от Жеравино живеят в Македония а пропускателен пункт няма. Границата по билото на баира още не е трасирана. Паланка е на двайсетина километра. Много хора от Тлъмино, Караманица, Голеш и Жеравино са се настанили в Паланка и сега не могат да се върнат в родните си къщи.

На пъпа на селото се намира граничната караула която “охранява” и двете граници. От едната страна разделени жеравинчани от жеравинчани а от другата разделени жеравинчани родители от жеравинчани синове и дъщери!?

Стигаме и до интригуващия ме случай. В края на септември нелегално идва от Паланка Станойко Стоймиров, роден в Жеравино, жител на Планака да събере джанките в родния си двор. На 3 октомври се връща обратно по същия начин. С него тръгва и неговия приятел Йован Стаменов да му помогне да пренесе багажа до под билото на баира. Но изведнъж шраква войнишка пушка и следват рязки команди: “Стой”! “Горе ръцете”! “Разшири краката”! “Напред”!

В 11 часа са на караулата в Жеравино. Държат ги до 18 часа в двора на караулата, а след това с войнишки камион в 21 часа ги закарват в полицията в Босилерад където им вземат показанията. Посред нощ е свикан съдът за нарушения и Стоймиров е глобен парично и му е наложена мярка шест месеца да не влиза в Югославия, а срещу Йован е повдигнато обвинение. Късно след полунощ ги пускат гладни, премръзнали, унизени, обидени и без пукната пара да се върнат обратно в 50 километра отдалеченото Жеравино. Вината

им е – опит за нелегално минаване на умствено прекараната, но още не трасирана граница. За неприятностите на Стаменов и Стоймиров потвърждава и кмета.

Първ съсед на Йован е 71 годишният Цоне и съпругата му Миланка Славови. Две дъщери в Паланка, една в Кюстендил, синът в Лесковац. Разкъснати мисли в три посоки – в три различни държави. Оплакват се от старостта, годините, самотата и – старшията от караулата! Няма с кого да споделя мъката си, оплаквам се на войниците че няма кой да ни погребее, а той, старшията, ми казва, че ще ни погребат и ще ни сложат “греялица” да не ни е студено. Чичо Цоне се оплаква и от войнишката кобила – пуснат я и не я наглеждат, добичето прави пакост.

Цоневата комшийка е самотната Венка Николова. Двама синове в Паланка, един в Крива Фея. На времето били двайсет души в къщи, имали четири чифта волове, стадо овце, стадо кози, няколко коня. А сега е сама като в стиховете на Дебелянов. Четири котки ѝ правят компания. Синовете трудно идват – поради границата. По време на НАТО бомбардировките синът ѝ, заедно с другарят си бил пребит от граничарите. “Аз се хвърлих въз него да го защитя, а те ме отблъснаха” казва тя. “А сега как се държат?” – питам я. “Как? Никак, - споделя тя – кавото вземат, било лопата, било вила, гребло – не връщат, а не можеш да не им дадеш, нали сме комшии, власт са. Тежко, тежко се живее до тая пушина границата, няма живот и това си е”.

Посетихме болния и почти сляп Методи Илиев, най-старият в селото – на 83 години. С баба Верка отглеждат две кози. В думите страх и сподавен старчески плач, но сълзите не ги вижда а ги усеща как пълзят по лицето. Няма пенсия, няма дърва, няма лекарства. Двете дъщери живеят в Охрид, безработни са. Не го е страх от смъртта. Страх го е, че няма кой да го погребее. Селото е малко, а селяните стари и некадърни, болни. Границата ги отделя от децата. Питам го, помагат ли му граничарите. “А бе, не мога да се оплача, обадят се по телефона да дойде лекар, кога притрябва. Особено трудно е през зимата. До долно Тлъмино има 20 километра, там е първият магазин, автобус, лекар, - трепери старческият му глас!”

“Живот ли беше, та да го опишеш”! – бе казал поета. Като че ли е гледал хората от Жеравино.

На тръгване чичо Цоне се досети нещо и ме повика да ми каже нещо “важно”. Повърнах се назад стотина метра. “Дете, кажи на тия в Босилеград да открият пункт на Голеш да може да се минава два-три пъти седмично”.

Това е най-голямото желание на всички хора които срещнахме и с които говорихме от тоя край. Тлъмино, Жеравино, Голеш, Караманица – притиснати и разделени от две граници, охранявани от граничари несработили се с местното население, вардят граница която не трябва да съществува.

Счупен надгробния паметник на Димитър Валявичарски -Трепераца

82 години след Ньойския договор, след толкова драматични исторически събития и страдания на българското население в Западните покрайнини, духовете все още не са се примирили. Историята, тази немилостива съдителка на българи и сърби винаги пречи. Защото помни неща които някои искат да ги забравят и заличат от историческата памет. Понякога това заличаване придобива варварски вид.

Тази година, на Задушница 2 ноември, в босилеградските гробища, босилеградчани излезли да почетат душите на мъртвите, намериха счупен паметника на Димитър Треперски, хвален и оспорван като легендарен борец срещу сръбската окупация на Босилеград 1920 година.

Иван Николов

От антологията на българската националистична лирика

Деветнадесети и първите десетилетия на двадесети век бе време на епични борби за национално освобождение и обединение. В бунтовните години на борби против турското робство, в битките за защита на Отечеството и национално обединение бе пролята кръвта на стотици хиляди знайни и незнайни герои, на най-достойните български чеда. Трагичното е, че след великите победи на бойните поля България е жестоко рапокъсана. Но стиховете на българската националистична лирика и днес действат ободряващо и повдигат оптимизма на падналите духом.

Никола Живков

ШУМИ МАРИЦА

(химн на Княжество и Царство България от 1876 до 1946 г.)

Шуми Марица окървавена
плаче вдовица люто ранена.

Марш, марш, с генерала наш!
В бой да летим, враг да победим!

Български чеда, цял свят ни гледа,
хай към победа славна да вървим.

Левът балкански в бой великански
с орди душмански води ни крилат.

Млади и знойни във вихрите бойни
ний сме достойни лаври да берем.

Ний сме народа, за чест, свобода,
за мила рода, който знай да мре.

1876 г.

Цветан Радославов

МИЛА РОДИНО

(химн на Република България от 1964 г.)

Горда Стара планина,
до ней Дунав се синей
слънце Тракия огрява
над Пирина пламеней.

Мила Родино,
ти си земен рай!
Твоята хубост, твоята прелест,
ах, те нямат край!

Добри Чинтулов

ВЯТЪР ЕЧИ, БАЛКАН СТЕНЕ

Вятър ечи, Балкан стене,
сам юнак на коня
с тръба зове своите братя:
всички на оръжие!

Дойде време, ставайте,
от сън се събуждайте,
доста робство и тиранство,
всички на оръжие!

Който носи мъжко сърце
и българско име,
да препаше тънка сабя,
знаме да развие!

КЪДЕ СИ, ВЯРНА ТИ ЛЮБОВ НАРОДНА?

Къде си, вярна ти любов народна?
Къде блестиш ти, искра любородна?
Я силен пламък ти пламни,
та буен огън разпали
на младите в сърцата,
да тръгнат по гората.

Пламти, пламти ти в нас, любов гореща,
противу турци да стоим насреща!
Да викнем всинца с глас голям
по всичкия Коджабалкан:
голямо, мало стававай,
оръжие запасвай!

Иван Вазов

САМО ТИ, СОЛДАТИНО ЧУДЕСНИ...

Само ти, солдатино чудесни,
всичко снесе на плещи си здрави,
само ти, юнако неизвестни,
нас спаси, България прослави!

Крилат не си – планини префръкна,
герой не бе – как се мре, научи,
ти с “ура” пушката затъкна,
ти на щик победата набучи.

Храбри идат твоите капитани,
радува ме цветна им корона:
ала ти, войнико невенчани,
горди сълзи правиш ме да рона!

Плача, кат ви гледам, братя прости,
така бледни, дрипави и прашни...
Добре дошли, мои царски гости!
Добре дошли, лъвове безстрашни!

София, декември 1885

Константин Величков

ЧИЯ Е МАКЕДОНСКАТА ЗЕМЯ?

Млъкнете вече, ретори безчестни,
потайте се безсрамни, в своята тма
и не разправяйте с пестници бесни

чия е македонската земя?

Не знайте ли, не знайте ли чия е
земята на вековните тегла?
Зер има още някой да не знае
чия е македонската земя?

Денем, ношем, с въздишки страховити,
о, Бияз Куле, горка твърдина,
нели разказваш громко на вълните,
чия е македонската земя!

О, майки македонски, защо трайте?
Дигнете опечалени чела
и отвърнете смело; вие знайте
чия е македонската земя.

Когато плачете със сълзи топли
за мъж, за син в самотни си села,
не казват ли на всички ваште вопли
чия е македонската земя?

Кажете, майки, в мъки потемняли,
че в борби люти, по гори, поля,
деца ви с кръв са начертали
чия е македонската земя.

Кажете, майки, на врази несвесни,
че всеки дол, че всякоя скала
към Бога викат, под шира небесни
чия е македонската земя.

Кажете, че под зрака на звездите,
изтръпнали от горката хула,
ще станат и ще кажат мъртъвците
чия е македонската земя.

Пейо Яворов

ЗАТОЧЕНИЦИ

на Тодор Александров

От заник-слънце озарени,
алеят морски ширини;
в игра стихийна уморени,
почиват яростни вълни...
И кораба се носи леко
с попътни тихи ветрове,
и чезнете в мъгли далеко
вий, родни брегове.

И някога за път обратен
едва ли ще удари час:
вода и суша – необятен,
света ще бъде син за нас!

А Вардар, Дунав и Марица,
Балкана, Странджа и Пирин
ще греят нам – до гроб зарица
сред спомена един.

Рушители на гнет вековен –
предаде ни предател клет;
служители на дълг синовен –
осъди ни врага заклет...
А можехме, Родино свидна,
ний можехме с докраен жар
да водим бой – съдба завидна! –
край твоят свят олтар.

Но корабът, уви, не спира,
все по-далеч и по-далеч
лети, отнася ни... Простира
нощта крилото си и веч
едва се мяркат очертани
на тънмомодър небосклон
замислените великани
на чутния Атон.

И ний през сълзи накупели
обръщаме за сетен път
назад, към скъпи нам предели,
угаснал взор, - за сетен път
простираме ръце в окови
към нашия изгубен рай...
Горчива скръб сърца ни трови –
Прощавай, роден край!

1902г.

ХАЙДУШКИ КОПНЕНИЯ

Да бяха, либе, да бяха
да бяха злато ковано
твоите руси косици...
Мяна бих сторил мило за драго
хранена коня, мяна за благо
турци да гоня!

Да бяха, либе, да бяха,
да бяха огън елмази
твоите черни очици...
Мяна бих сторил мило за драго
пушка бойлия, мяна за благо
турци да бия!

Да бяха, либе, да бяха,
да бяха маргар мъниста
твоите бели зъбици...
Мяна бих сторил мило за драго
сабя по воля, мяна за благо
турци да коля!

Милка Христова

Б о с и л е г р а д –
снежинка малка
в пламък,
слънце изпечено в сълза,
майчино мляко на длани,
прегръдка жива
що се храни
с ясните утра
родни и рани.

Б о с и л е г р а д –
вяра в хубавото
хубост от небеса откъсната.
В окото изток на щастието
-младост овековечена в сърцето.
Където и да съм небето зове ме,
мами и привлича
и дъще своя ме нарича.

Раде Спасов

Кюстендил

Когато си спомня
за гласът на Гугутана –
на площада
и плачът на цигулката в Хана;
винаги летя към Кюстендил
да се радвам на спомен мил.

В Кюстендил на бал
на пазар и баня;
да пия бисерна в “Секвоя”
и слушам гласът на Валя.

Да се раждам в светлината
на македонските песни
и целувам Пена;
Кюстендил, Кюстендил
в сърцето – винаги мил!

Кюстендил, о спомен мил –
небесен дар!

Сага

Седи учител под капчук
готви лекция за Робин Кук!
В гърдите сърцето му не тупти
душата вече не трепти!
В заблуденията той си живее
нищо вече не му милее!

Днес разбра той
че не го спасява Ла Бус
а потомъка на Цар Бус!

И народната сега му стана ясна
че “цар дава, пьдаря не дава”
че Гачов езика,
в чинии му дави!

Само началника не разбра
че всичко му скрои Мира
в Пловдив – на Панаира.

“Нашенски историйки”

Тук смърди на просвета
“Ухаят” белите дробове.
Гърми сега съклета –
Език се яде!

Яжте го Бедняци!
Канцер е за вас –
ще ви глътне мрака!
Няма какво да купува Анка –
останаха Кореняци...

От Босилеград до Будима
Будимките изсъхнаха,
навъдиха се чудни сорти!

О,...”Чудесна Патология,
О,... бесна Монология

Йордан Борисов

На този бряг бунтовен

На братята от Босилеград

На този светъл Козлодуйски бряг,
где прогърмял е бунта всенароден,
отруден брат посрещнал своя брат
и крепко рамо дал му да проходи.

Босилеградски българи дошли;
отчаяни мъже, жени, дечица...
И по славянски срещнати били
със хляб и сол, и с рибена чорбица...

Земя – поена с кръв, сълзи и труд –
догдето поглед види дал им кмета...
И тук, на този бряг във зимен студ
забили корен яките момчета...

И ден след ден – далеч от родните села –
по-сладък ставал хлябът на бедняка...

Изправяли се будните чела
и в гражданин превръщал се селякът...

Войни – една след друга! Бунт след бунт!
Във тях преселниците леят кърви...
И днес, в поредния безумен рунд,
Босилеградчаните пак са първи...

Историята – този светъл том –
през Двадесет и първия ще мине!
Ще бъде Библия за всеки дом,
че брата брат е бил во век от нине!